

P L S K I
FADN

SYSTEM ZBIERANIA I WYKORZYSTYWANIA
DANYCH RACHUNKOWYCH Z GOSPODARSTW ROLNYCH

Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2006 roku

**REGION FADN 785
POMORZE I MAZURY**

Część II. Analiza wyników standardowych

WARSZAWA 2008

**Wyniki standardowe
uzyskane przez
gospodarstwa rolne
uczestniczące
w Polskim FADN
w 2006 roku**

**REGION FADN 785
POMORZE I MAZURY**

Część II. Analiza wyników standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

inż. Irena Mikołajczyk

mgr Krzysztof Zmarzłowski

Warszawa 2008

Redakcja techniczna

Dariusz Osuch

Renata Płonka

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-60798-37-9

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Rolnej

00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984

Tel.: (0 22) 505 44 39

Tel./faks: (0 22) 826 93 22

E-mail: portal@fadn.pl

Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

1. Analiza wyników standardowych	7
1.1. Uwagi wstępne	7
1.2. Analiza rozkładów według regionu FADN i w Polsce.....	7
1.2.1. Region Pomorze i Mazury	7
1.2.2. Polska	8
1.3. Analiza wyników standardowych według typów rolniczych	9
1.4. Analiza wyników standardowych według klas wielkości ekonomicznej	22
1.5. Analiza wyników standardowych według klas powierzchni użytków rolnych	36
1.6. Podsumowanie	49
1.7. Wnioski	49

Spis wykresów

Wykres 1	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w regionie Pomorze i Mazury	8
Wykres 2	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w Polsce	8
Wykres 3	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych	9
Wykres 4	Rozkład powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych	10
Wykres 5	Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według typów rolniczych.....	10
Wykres 6	Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według typów rolniczych	11
Wykres 7	Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według typów rolniczych.....	11
Wykres 8	Rozkład wartości dodanej netto według typów rolniczych.....	12
Wykres 9	Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według typów rolniczych.....	12
Wykres 10	Udział dodzierżawionych użytków rolnych według typów rolniczych.....	13
Wykres 11	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	13
Wykres 12	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	14
Wykres 13	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	14
Wykres 14	Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	15
Wykres 15	Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według typów rolniczych	16
Wykres 16	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	16
Wykres 17	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	17
Wykres 18	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych.....	17
Wykres 19	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	18
Wykres 20	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	19
Wykres 21	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych	19

Wykres 22	Przeptyw gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według typów rolniczych	20
Wykres 23	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych .	21
Wykres 24	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych.....	21
Wykres 25	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	22
Wykres 26	Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	23
Wykres 27	Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas wielkości ekonomicznej	23
Wykres 28	Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas wielkości ekonomicznej.....	24
Wykres 29	Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas wielkości ekonomicznej	24
Wykres 30	Rozkład wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	25
Wykres 31	Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas wielkości ekonomicznej .	25
Wykres 32	Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	26
Wykres 33	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	26
Wykres 34	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	27
Wykres 35	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	27
Wykres 36	Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	28
Wykres 37	Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	29
Wykres 38	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej.....	29
Wykres 39	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	30
Wykres 40	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	31
Wykres 41	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej.....	31
Wykres 42	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	32
Wykres 43	Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 44	Przeptyw gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 45	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	34
Wykres 46	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	35
Wykres 47	Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	36
Wykres 48	Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	36
Wykres 49	Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas powierzchni użytków rolnych.....	37
Wykres 50	Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas powierzchni użytków rolnych	37
Wykres 51	Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas powierzchni użytków rolnych.....	38
Wykres 52	Rozkład wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych.....	38
Wykres 53	Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas powierzchni użytków rolnych.....	39
Wykres 54	Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych....	39
Wykres 55	Struktura produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych.....	40

Wykres 56	Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych	41
Wykres 57	Struktura kosztów ogółem według klas powierzchni użytków rolnych	41
Wykres 58	Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych .	42
Wykres 59	Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych.....	43
Wykres 60	Struktura kosztów bezpośrednich według klas powierzchni użytków rolnych	43
Wykres 61	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas powierzchni użytków rolnych.....	44
Wykres 62	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych.....	44
Wykres 63	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych	45
Wykres 64	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych.....	46
Wykres 65	Udział dopłat ogółem w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas powierzchni użytków rolnych.....	46
Wykres 66	Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas powierzchni użytków rolnych	47
Wykres 67	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych	47
Wykres 68	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych.....	48

Wykaz skrótów

AWU	- (ang. Annual Work Unit) (Jednostka przeliczeniowa pracy ogółem).
c.u.	- (ang. currency unit) (pol. jednostka monetarna).
CAP	- (ang. Common Agricultural Policy) (pol. Wspólna Polityka Rolna).
DG-AGRI	- (ang. Directorate-General Agriculture) (pol. Dyrekcja Generalna do Spraw Rolnictwa).
EC	- (ang. European Commission) (pol. Komisja Europejska).
ESU	- (ang. European Size Unit) (pol. Europejska jednostka wielkości).
EU	- (ang. European Union) (pol. Unia Europejska).
EUR	- oznaczenie systemowe jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości Krajów Członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Urząd Statystyczny Unii Europejskiej.
FADN	- (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- (ang. Family Work Unit) (Jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ - PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - Państwowy Instytut Badawczy.
LU	- (ang. Livestock Unit) (pol. Jednostka przeliczeniowa zwierząt).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- (ang. Standard Gross Margin) (pol. Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia).
UAA	- (ang. Utilized Agricultural Area) (pol. Ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne).

1. Analiza wyników standardowych

1.1. Uwagi wstępne

Opracowanie zawiera analizę graficzną wraz z prostym komentarzem dotyczącym wybranych parametrów opisujących wyniki uzyskane przez gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polskiego FADN) w 2006 r. Wyniki te pochodzą z gospodarstw rolnych, których wielkość ekonomiczna, ustalona na podstawie danych rachunkowych i parametrów SGM „2000” wynosiła co najmniej 2 ESU. Gospodarstwa dla potrzeb analizy zostały pogrupowane według trzech kryteriów, a mianowicie: typu rolniczego (TF8), wielkości ekonomicznej (ES6), wielkości obszarowej (UAA6). Należy w tym miejscu wyjaśnić, że tylko w odniesieniu do dwóch kryteriów: wielkości ekonomicznej i typu rolniczego wyniki są reprezentatywnymi dla pola obserwacji Polskiego FADN. Kryterium grupowania gospodarstw według zasobów ziemi zostało zastosowane w celu zaspokojenia zapotrzebowania odbiorców przyzwyczajonych do tego kryterium grupowania gospodarstw rolnych. W tym przypadku wyniki dla grup obszarowych ilustrują zmienność wyników w różnych klasach obszarowych gospodarstw rolnych, ale nie są reprezentatywne dla pola obserwacji Polskiego FADN, podobnie jak w przypadku każdego innego grupowania gospodarstw.

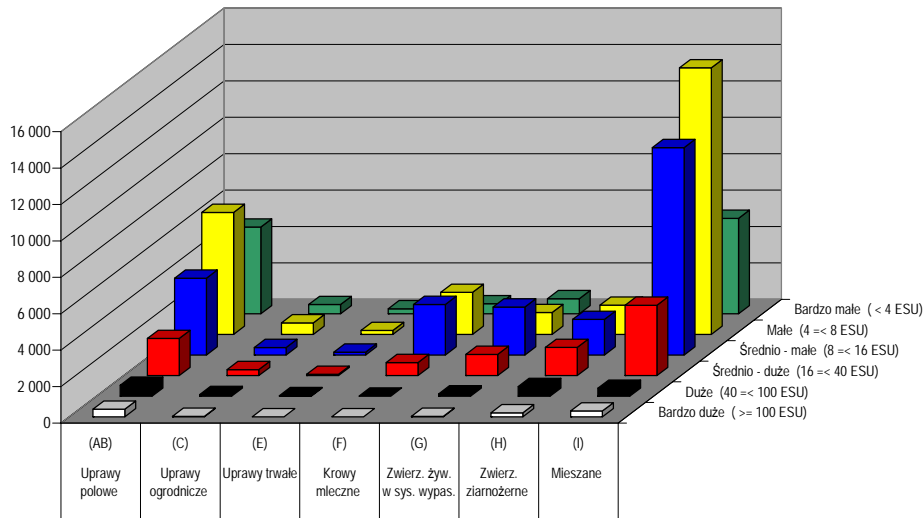
1.2. Analiza rozkładów według regionu FADN i w Polsce

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw według dwóch klasyfikacji obowiązujących we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych oraz regionów FADN. Rozkłady zostały zaprezentowane na wykresach od 1 do 2.

1.2.1. Region Pomorze i Mazury

W regionie Pomorze i Mazury dominują gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 4 do 40 ESU, specjalizujące się w uprawach mieszanych, roślinnych i zwierzęcych, oraz w uprawach polowych.

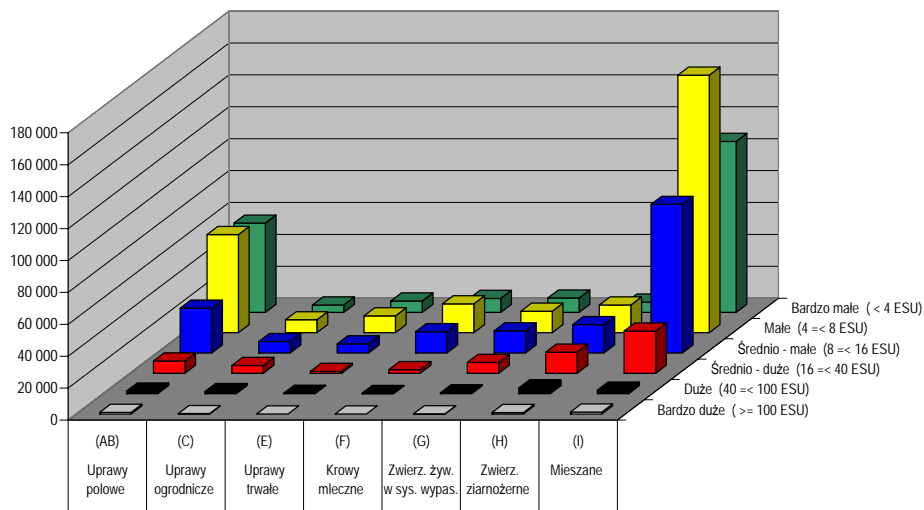
Wykres 1 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w regionie Pomorze i Mazury

1.2.2. Polska

Zdecydowana większość gospodarstw rolnych w Polsce (patrz: Wykres 2) lokuje się pod względem siły ekonomicznej w klasie poniżej 40 ESU. Wśród nich dominują gospodarstwa o mieszanej działalności oraz specjalizujące się w uprawach polowych. Gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt jest mniej. Produkcja zwierząt żywnych w systemie wypasowym (w tym krowy mleczne) jest bardziej popularna niż trzody i drobiu razem wziętych.

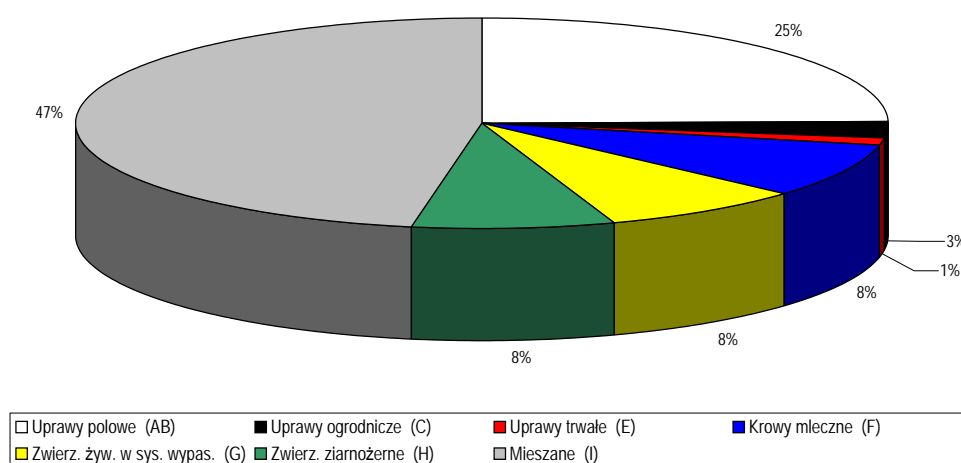
Wykres 2 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w Polsce

1.3. Analiza wyników standardowych według typów rolniczych

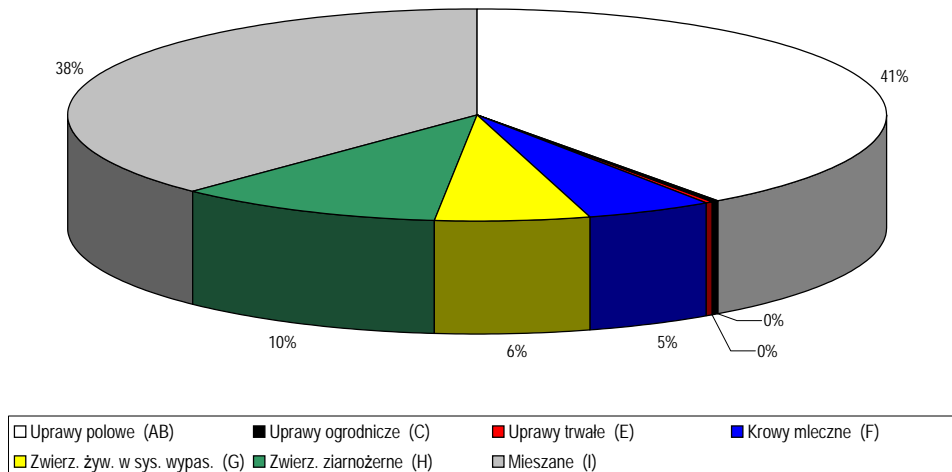
W zbiorze gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych najbardziej liczną grupą były gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (47% zbioru). W następnej kolejności znalazły się gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (25%) oraz gospodarstwa specjalizujące się w chowie: krów mlecznych, zwierząt ziarnożernych i zwierząt żywionych w systemie wypasowym, bez krów mlecznych (po 8%). Pozostałe dwa typy gospodarstw miały udział nieprzekraczający łącznie 4% analizowanego zbioru.

Wykres 3 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według typów rolniczych

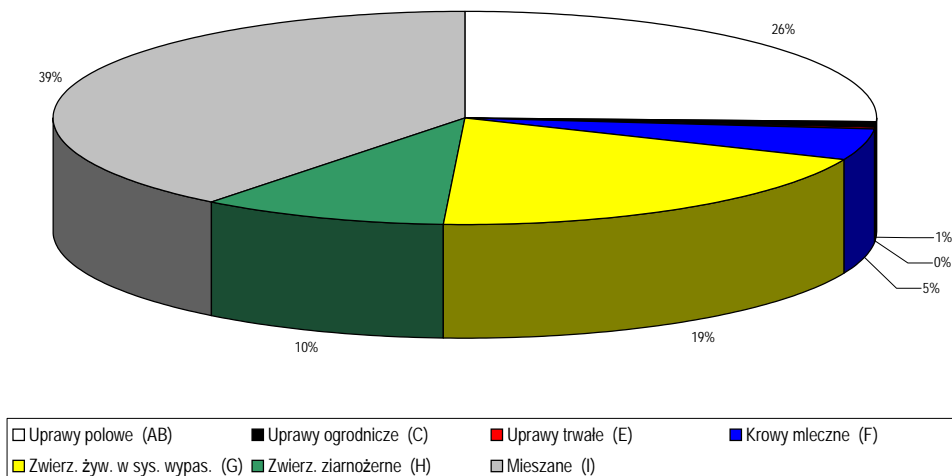
Wykres 4 ukazuje, że największy obszar użytków rolnych posiadają gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych oraz z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (odpowiednio 41% i 38%), a najmniejszy gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych i trwałych (poniżej 1%).

Wykres 4 Rozkład powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

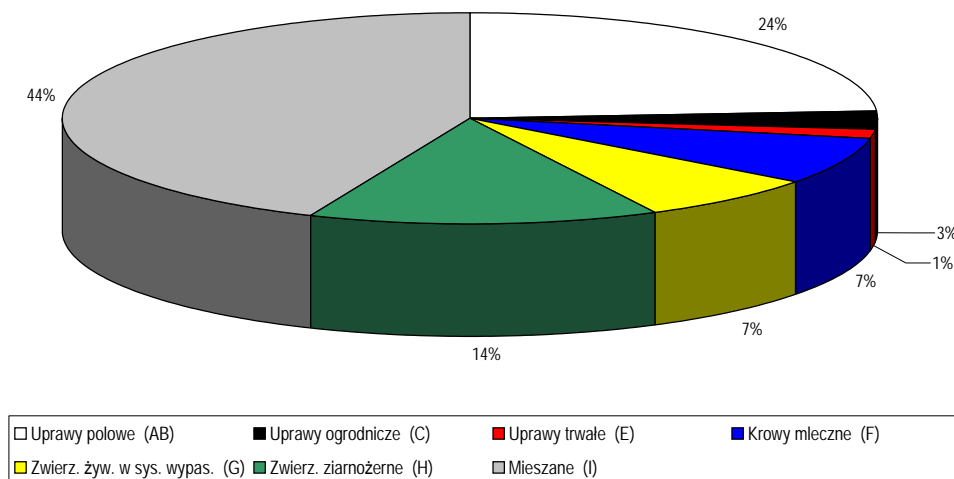
Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU), zobrazowany przez Wykres 5, wskazuje, iż 65% pogłowia zwierząt skoncentrowane jest w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą oraz w gospodarstwach prowadzących uprawy polowe. Natomiast najmniejsza koncentracja pogłowia zwierząt występuje w typach gospodarstw specjalizujących się w uprawach trwałych i uprawach ogrodniczych (odpowiednio 1% i poniżej 1%).

Wykres 5 Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według typów rolniczych

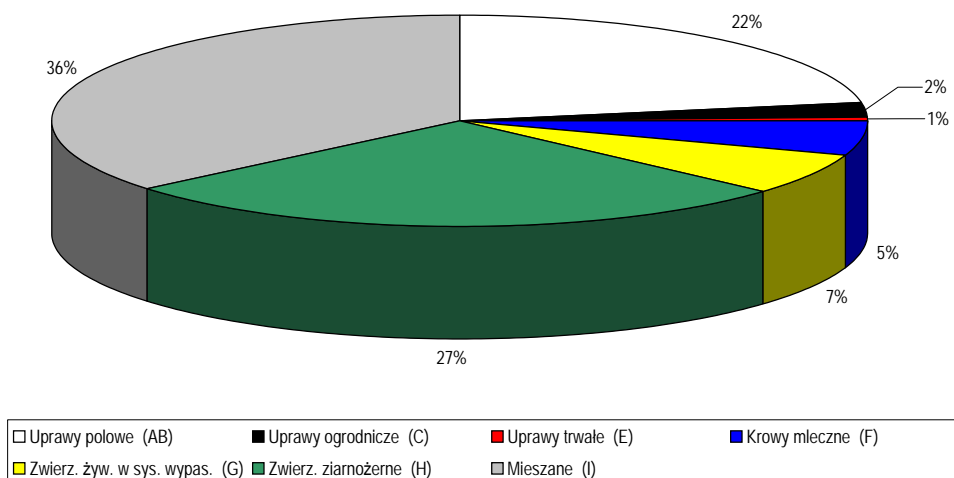
W typie mieszanym z produkcją roślinną i zwierzęcą znajduje się 44% osób pełnozatrudnionych. Można zaobserwować, iż typy rolnicze o większej specjalizacji takie jak uprawy ogrodnicze czy uprawy trwałe absorbują znacznie mniej nakładów pracy (odpowiednio 3% i 1%) (patrz: Wykres 6).

Wykres 6 Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według typów rolniczych

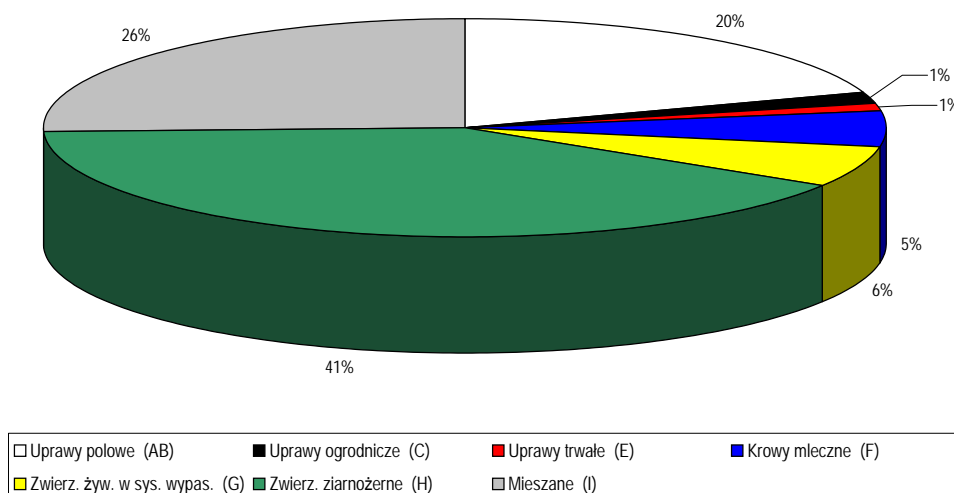
Największy udział w tworzeniu standardowej nadwyżki bezpośredniej mają trzy typy rolnicze. Są to gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą, specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych oraz w uprawach polowych. Udział ten wynosił odpowiednio 36%, 27% i 22%. Pozostałe cztery typy łącznie nie przekroczyły 15% standardowej nadwyżki bezpośredniej w badanej zbiorowości (patrz: Wykres 7).

Wykres 7 Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według typów rolniczych

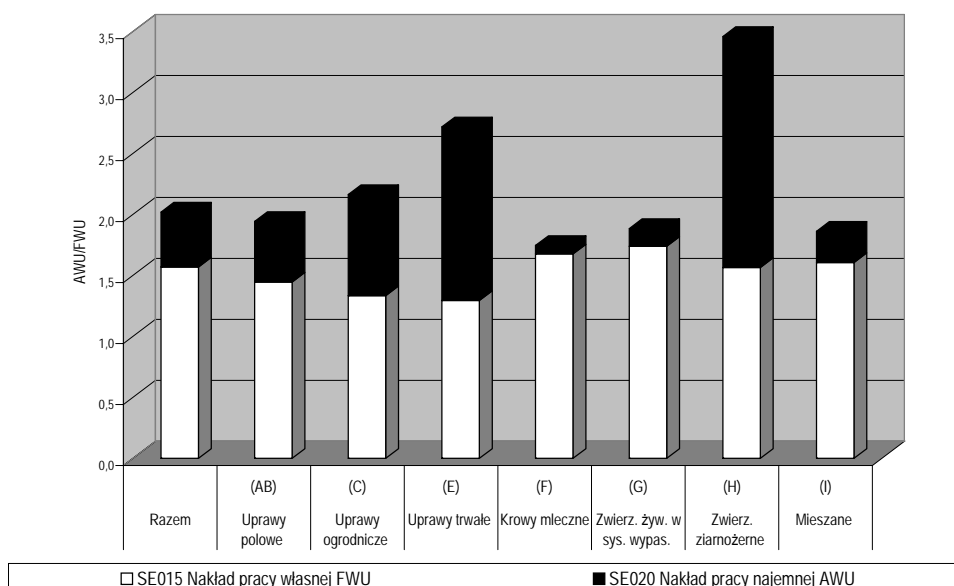
Największy udział w wytworzeniu wartości dodanej netto mają gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych (41%) oraz z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą – 26% (patrz: Wykres 8).

Wykres 8 Rozkład wartości dodanej netto według typów rolniczych

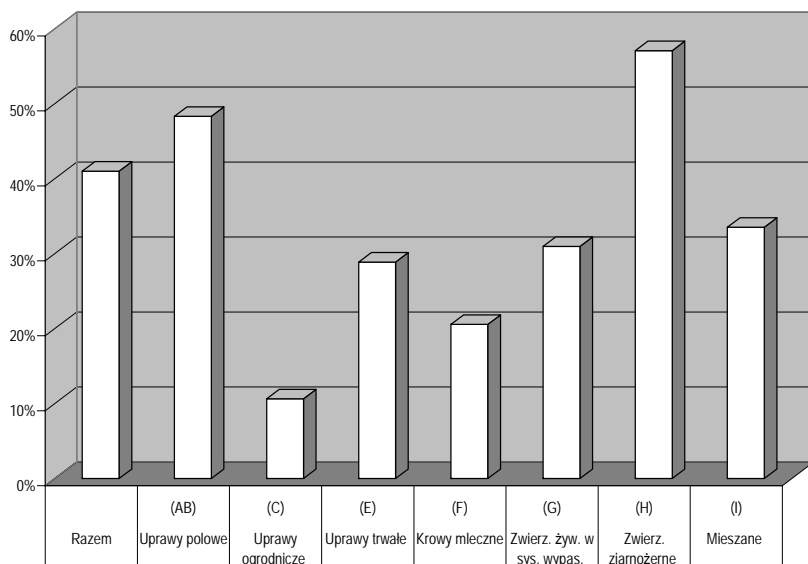
W gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych oraz w uprawach ogrodniczych i w uprawach trwałych ponoszone są największe nakłady pracy, których podstawą jest praca własna, jednakże z dużym udziałem pracy najemnej. W pozostałych typach rolniczych udział pracy najemnej jest znikomy, a nakłady pracy własnej kształtują się w granicach 1,6 FWU – jednostki przeliczeniowej pracy członków rodziny (patrz: Wykres 9).

Wykres 9 Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według typów rolniczych

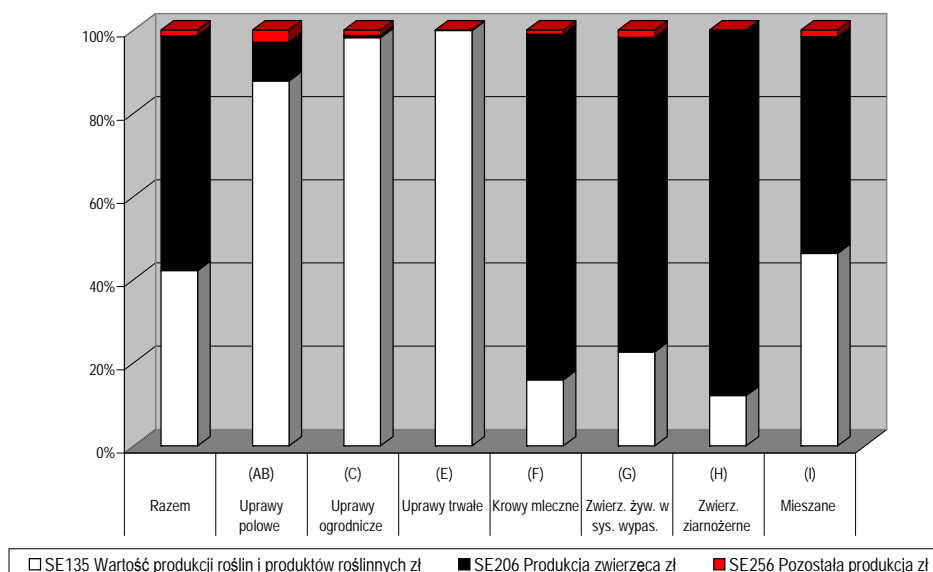
W analizowanych gospodarstwach dodzierżawa ziemi zwiększa powierzchnię użytków rolnych. Najwięcej (ponad 57%) dodzierżawiają gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych i w uprawach polowych (48%), najmniej gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (niecałe 11%). Dzieje się tak ze względu na konieczne do poniesienia inwestycje długoterminowe związane z ziemią. Rolnikom nie opłaca się czynić tego na ziemi dodzierżawionej (patrz: Wykres 10).

Wykres 10 **Udział dodzierżawionych użytków rolnych według typów rolniczych**

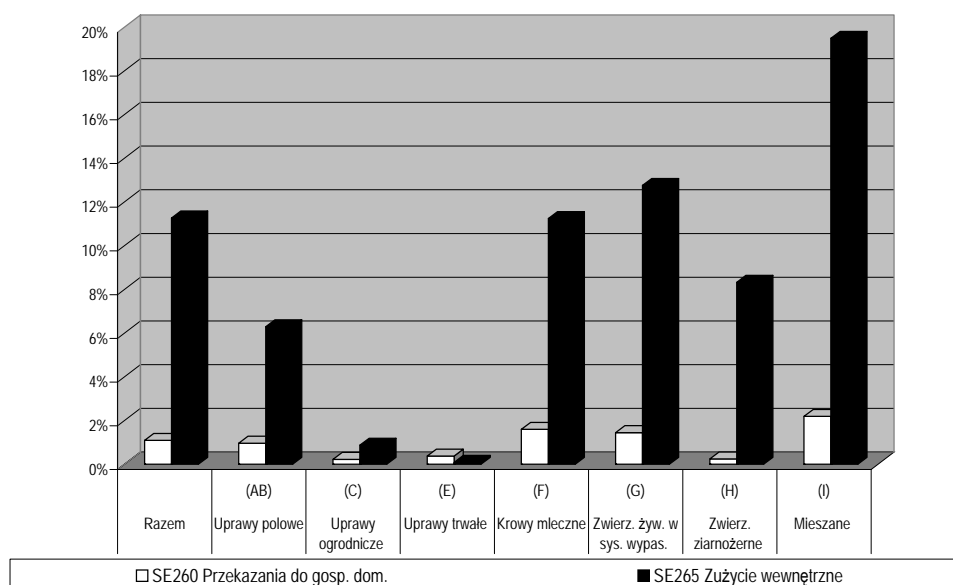
Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych i w uprawach ogrodniczych praktycznie całą wartość produkcji uzyskują tylko z produkcji roślinnej. W gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych można zaobserwować niewielki udział produkcji zwierzęcej, a w trzech typach specjalizujących się w produkcji zwierzęcej niewielki udział produkcji roślinnej. Pozostała produkcja jest na niewielkim poziomie we wszystkich obserwowanych typach rolniczych i stanowi margines produkcji ogółem (patrz: Wykres 11).

Wykres 11 **Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych**

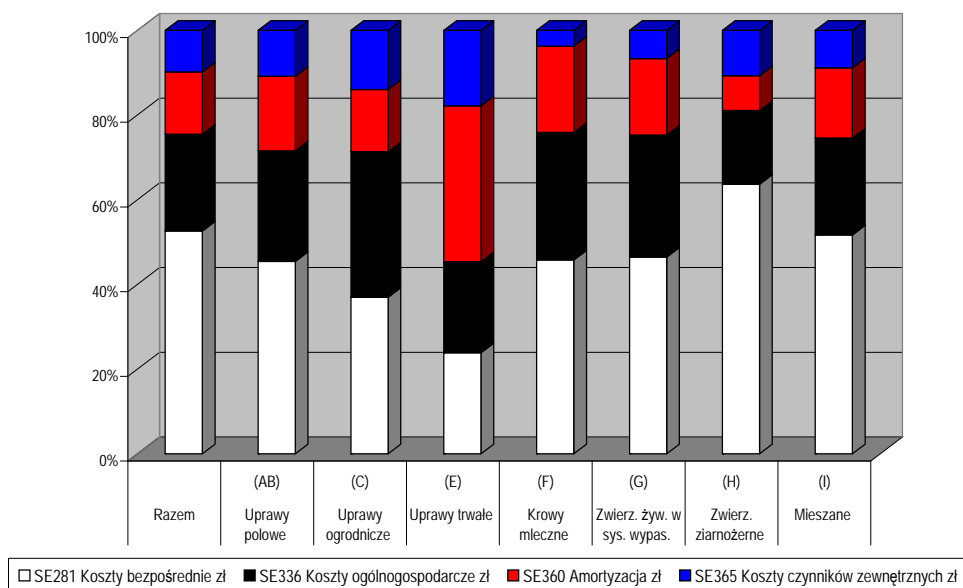
Zużycie wewnętrzne jest większe (od 11% do prawie 20% produkcji ogółem) w gospodarstwach, w których występują zwierzęta (typy F, G, I), a praktycznie nie występuje w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodnich i w uprawach trwałych. Taką samą prawidłowość obserwujemy analizując udział przekazania do gospodarstwa domowego w wartości produkcji ogółem. Warto jednak zauważyć, że gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych mają zużycie wewnętrzne na poziomie 8%. Wynika to z faktu, iż specyfika produkcji wymaga zakupu pasz i mieszanek pełnoporcjowych dla zwierząt, a w niewielkim stopniu wykorzystywane są pasze własne (patrz: Wykres 12).

Wykres 12 **Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych**

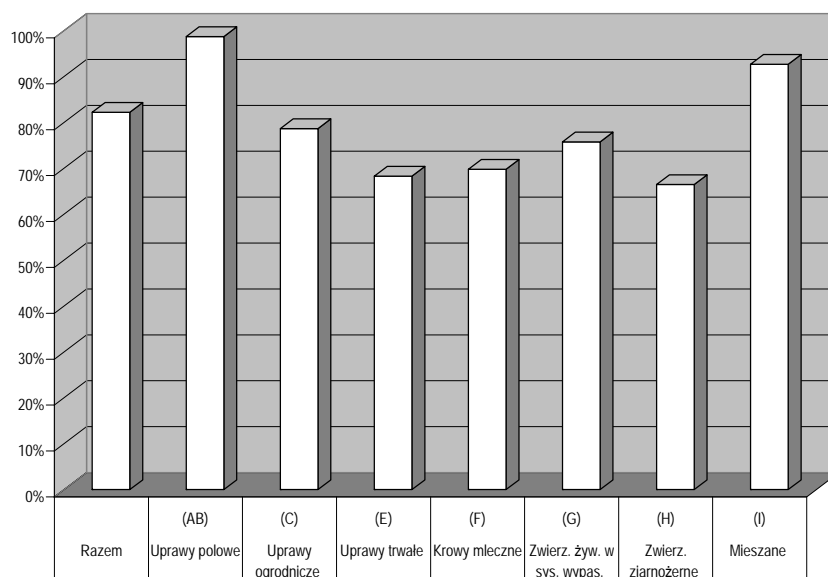

Najwyższy udział kosztów ogółem w wartości produkcji ogółem (ponad 90%) obserwujemy w gospodarstwach w typie AB oraz I. W pozostałych typach gospodarstw udział kosztów ogółem w wartości produkcji ogółem waha się od 66 do 79%. W gospodarstwach, w których występują zwierzęta można zauważyć znaczny (ponad 40%) udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem. Koszty amortyzacji są najwyższe w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych, a koszty ogólnogospodarcze w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodnich. Wysokie koszty ogólnogospodarcze w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodnich wynikają z wysokich kosztów opatu i energii elektrycznej wykorzystywanej do ogrzewania szklarni (patrz: Wykres 13 i Wykres 14).

Wykres 13 **Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych**

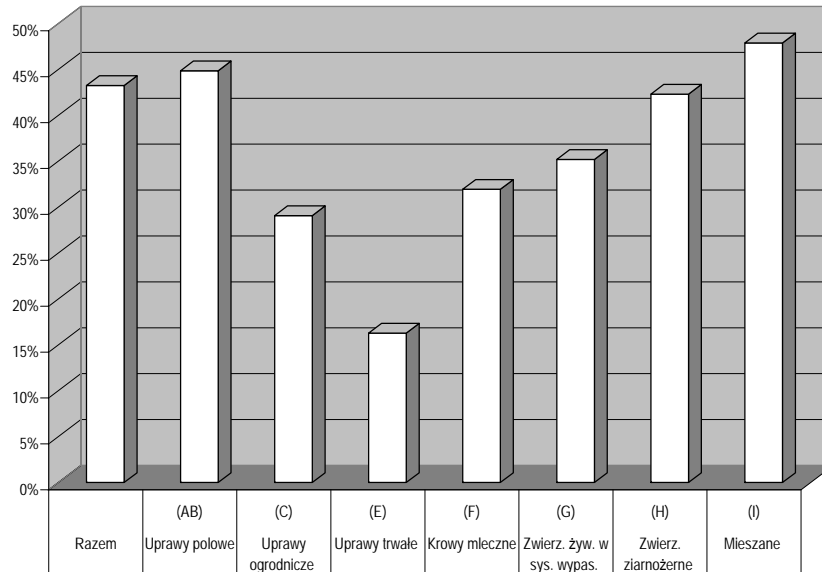
Wykres 14 **Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według typów rolniczych**

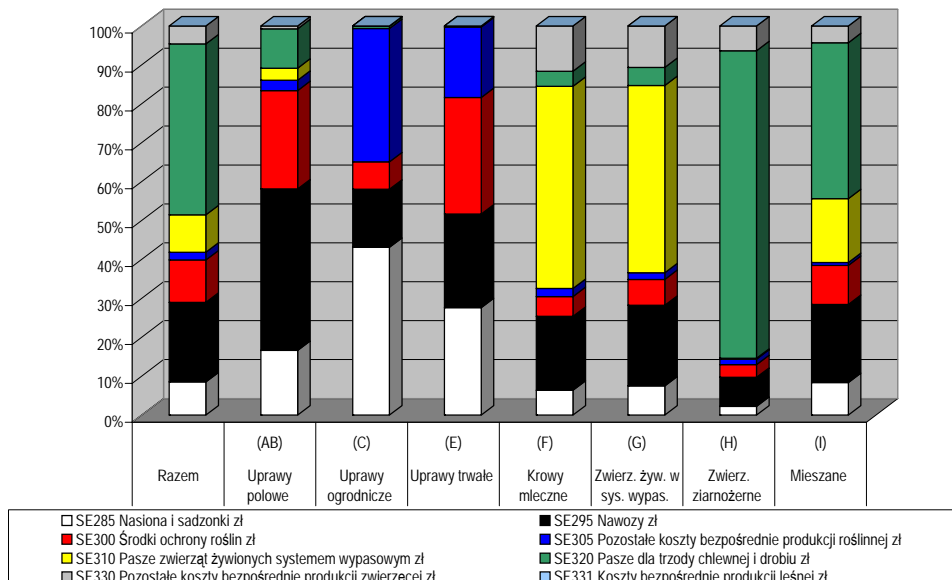
Koszty bezpośrednie w gospodarstwach w typach AB, H, I stanowią 42 - 48% wartości produkcji, w gospodarstwach w typie E nie przekraczają 20%, natomiast w pozostałych typach koszty te stanowią około 30 - 35% wartości produkcji ogółem.

Wśród kosztów bezpośrednich istotnymi pozycjami jest zakup pasz w gospodarstwach nastawionych na produkcję zwierzęcą (typ F, G, H, I) oraz koszt nasion, środków ochrony roślin i nawozów w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych, ogrodniczych i trwałych (patrz: Wykres 15 i Wykres 16).

Wykres 15 **Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według typów rolniczych**

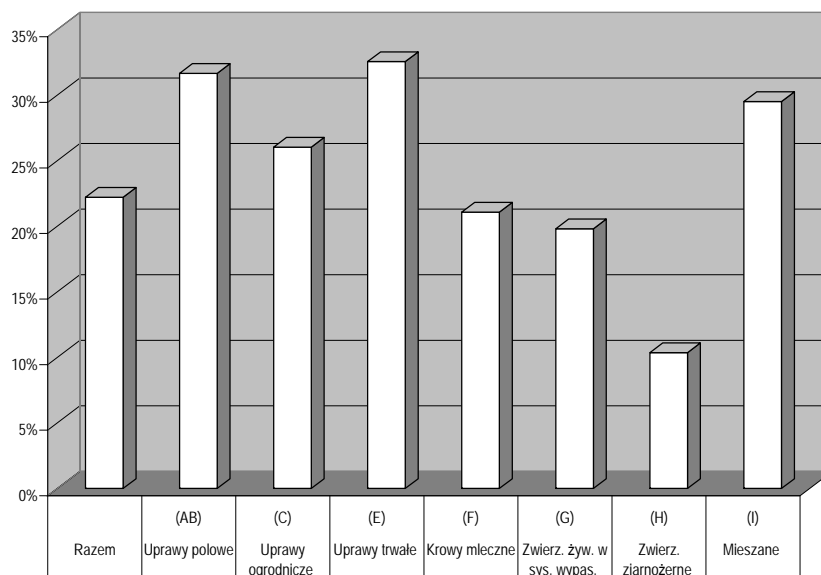

Wykres 16 **Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych**

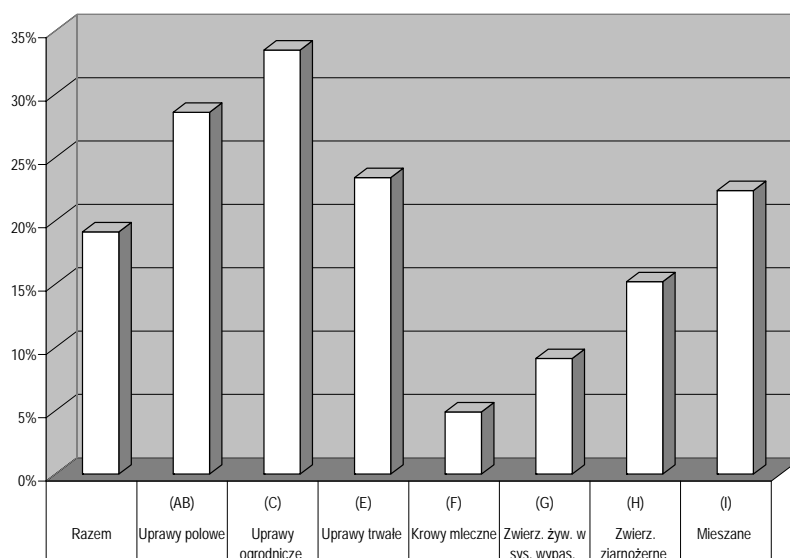
W większości typów udział amortyzacji w wartości dodanej brutto kształtował się na poziomie 18 - 30%, jedynie w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych wyniósł on nieco poniżej 10% a w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych i uprawach trwałych nieznacznie przekroczył 30% (patrz: Wykres 17).

Wykres 17 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

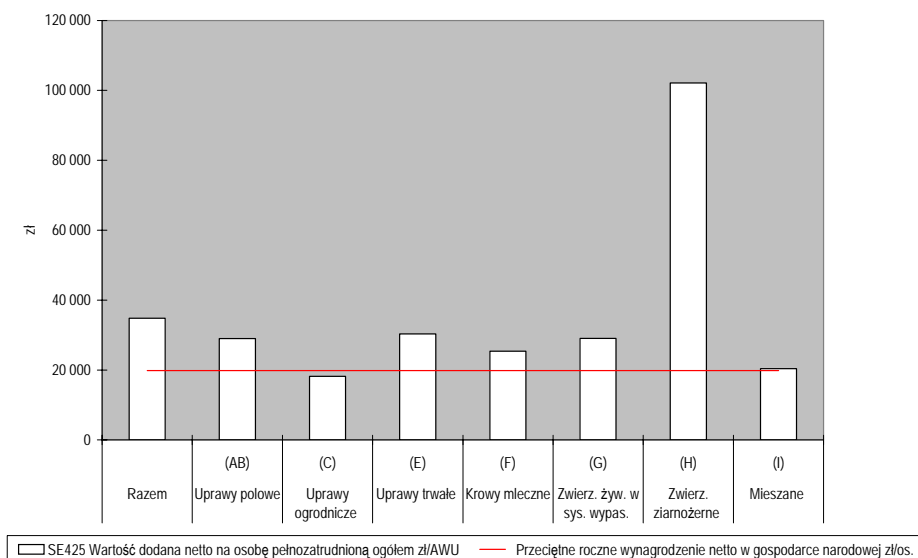
Należy zwrócić uwagę na fakt, że najwyższy udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto mają gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych, a najniższy gospodarstwa specjalizujące się w chowie bydła mlecznego. Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych ponoszą największe obciążenia w związku z najmem siły roboczej, czynszami dzierżawnymi oraz spłatą odsetek od zaciągniętych kredytów (patrz: Wykres 18).

Wykres 18 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych

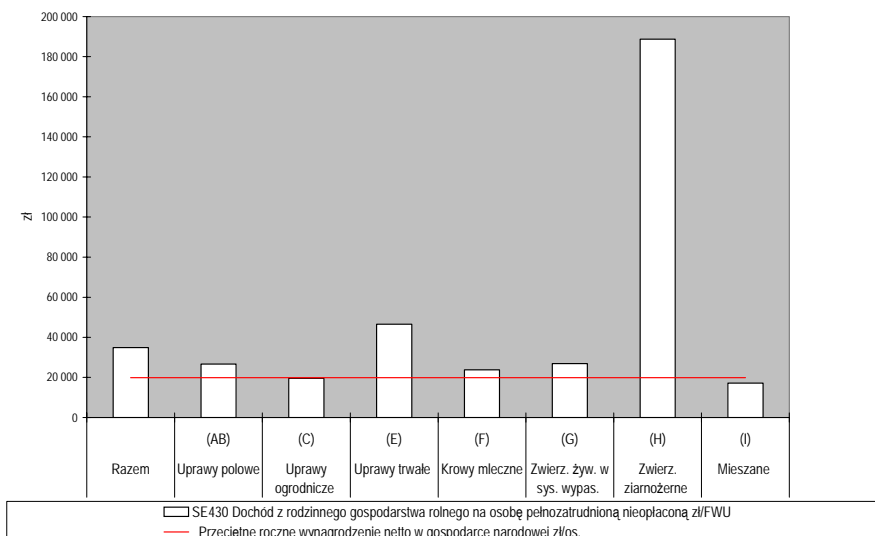
Wykres 19 pokazuje, że wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną ogółem jest niższa niż przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (wynoszące 19 840 zł) tylko w gospodarstwach z produkcją ogrodniczą (18 181 zł). Natomiast najwyższą jej wartość występuje w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych (102 106 zł).

Wykres 19 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

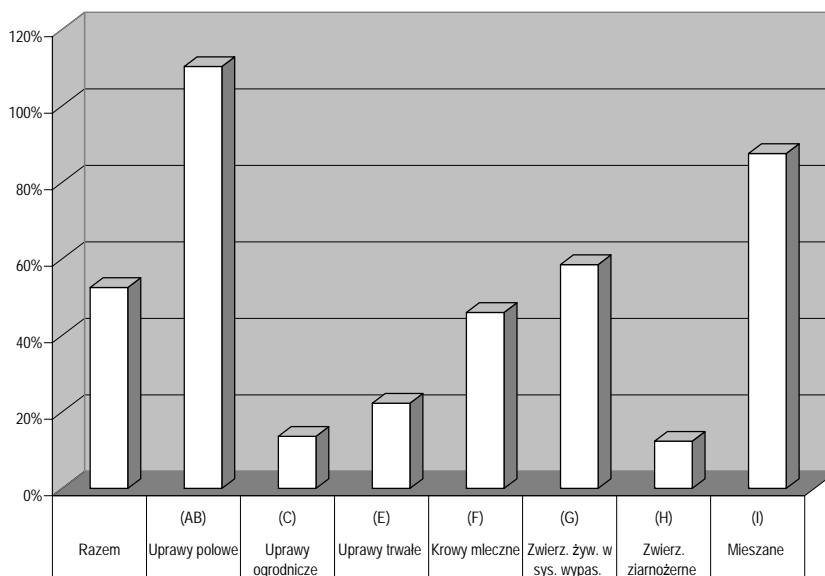
Z kolei Wykres 20 wskazuje, że dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą jest najmniejszy w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą oraz w gospodarstwach ogrodniczych (odpowiednio wynosi 17 119 zł i 19 541 zł). Pozostałe typy gospodarstw rolnych uzyskały dochody wyższe niż przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej. Najwyższą jego wartość obserwujemy w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych (188 772 zł).

Wykres 20 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

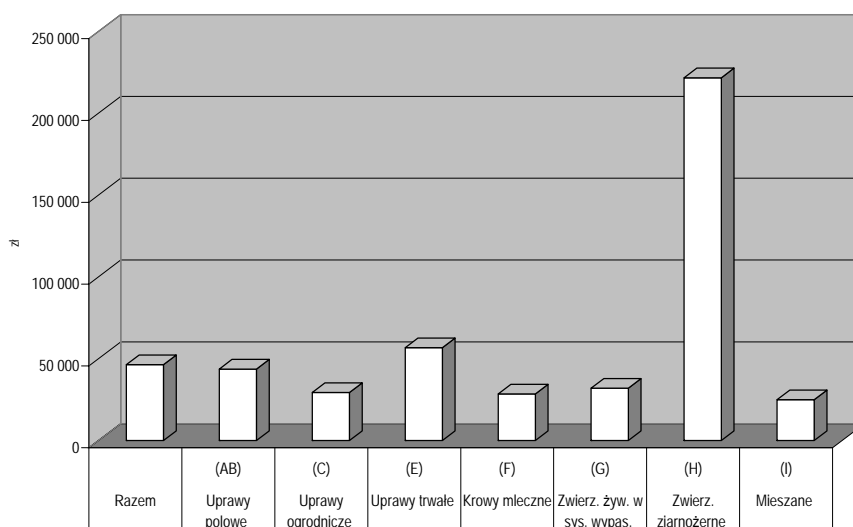
Największy udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego osiągnęły gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych oraz gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą. Wynika to z faktu, iż gospodarstwa te dysponowały największą powierzchnią użytków rolnych, a główną składową dopłat do działalności operacyjnej jest jednolita płatność obszarowa (patrz: Wykres 4 i Wykres 21).

Wykres 21 Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

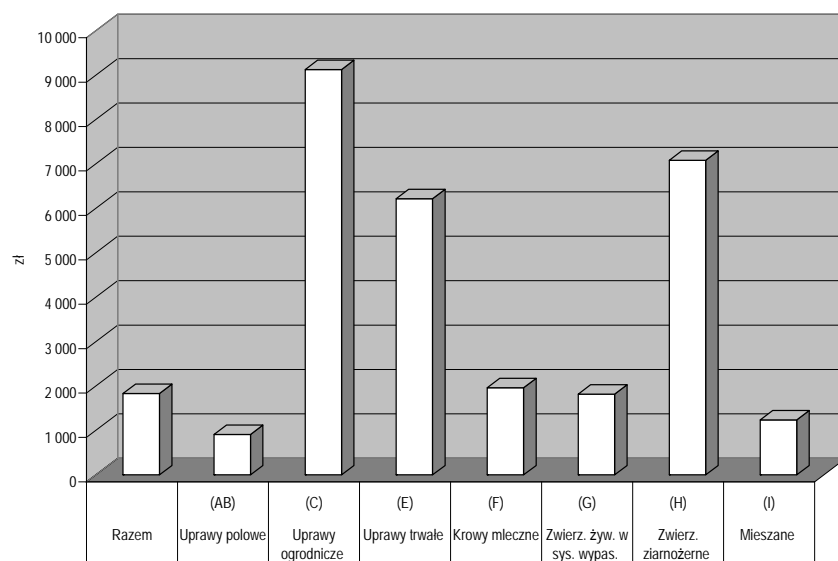
Wykres 22 wskazuje, że dochód pieniężny brutto na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą najwyższy jest w typie H (wynosi ponad 221 000 zł) oraz w typie E (ponad 55 000 zł). W pozostałych gospodarstwach kształtuje się na poziomie od 24 000 do około 44 000 zł.

Wykres 22 Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według typów rolniczych

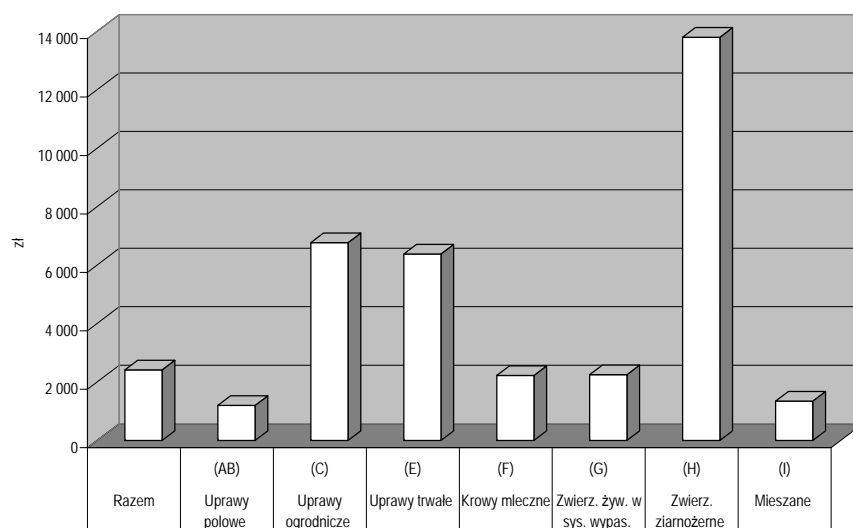

Analizując Wykres 23 i Wykres 24 obserwujemy, że wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych jest najwyższa w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych (9 125 zł), chowie zwierząt ziarnożernych (7 081 zł) oraz w uprawach trwałych (6 215 zł). Również dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na powierzchnię użytków rolnych własnych jest najwyższy w tych typach gospodarstw (odpowiednio: 6 769 zł, 13 801 zł, 6 379 zł). Wynika to z faktu, iż gospodarstwa te osiągają wysokie dochody, a powierzchnia użytków rolnych w ich dyspozycji jest niewielka. W pozostałych typach dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na powierzchnię użytków rolnych własnych kształtował się na poziomie od 1 200 zł do 2 300 zł.

Wykres 23 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

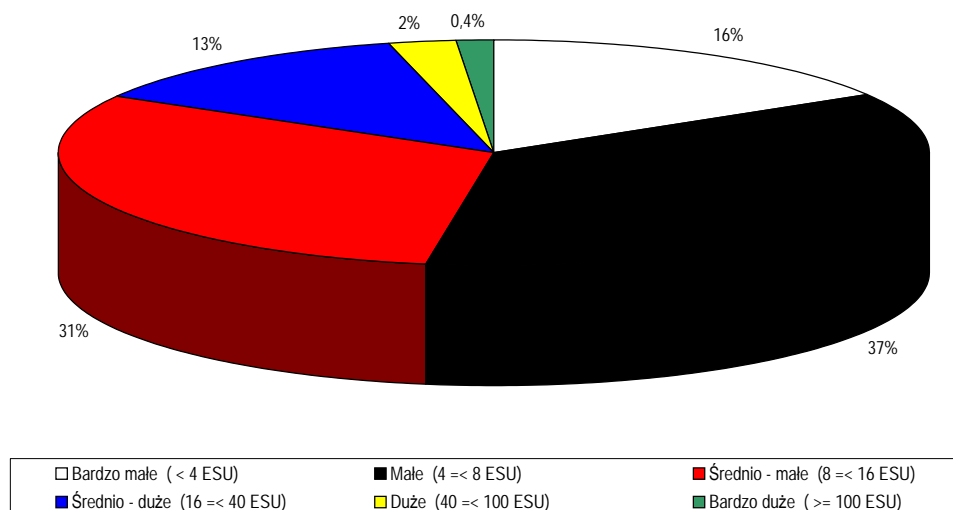
Wykres 24 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych

1.4. Analiza wyników standardowych według klas wielkości ekonomicznej

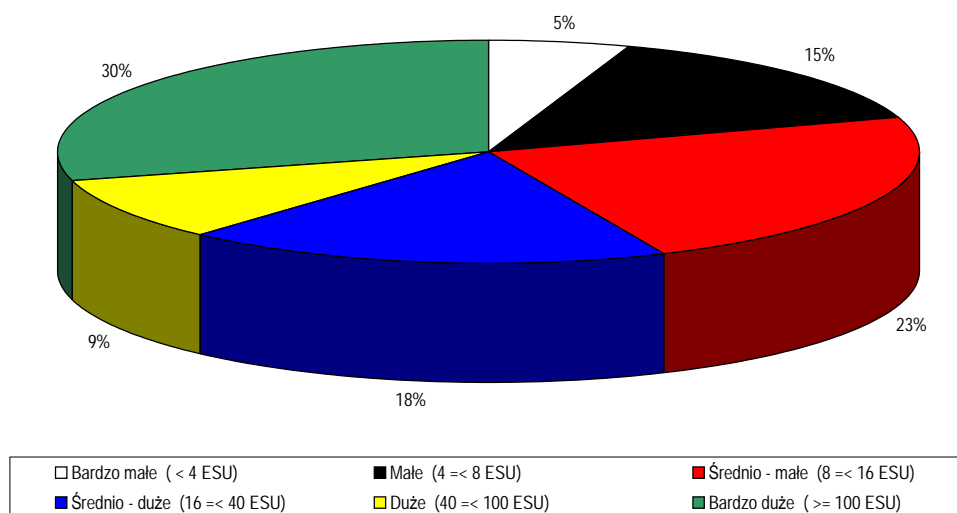
W zbiorze gospodarstw podzielonym na klasy pod względem wielkości ekonomicznej największą grupę stanowią gospodarstwa małe (o wielkości od 4 do 8 ESU) oraz średnio-małe (o wielkości od 8 do 16 ESU). Warto zauważyć, że grupa gospodarstw dużych pod względem wielkości ekonomicznej, o wielkości powyżej 16 ESU (a więc takich gospodarstw, które w innych krajach, bardziej rozwiniętych pod względem rolniczym i ekonomicznym, jak Holandia czy Belgia, stanowią całość próby gospodarstw uczestniczących w badaniach) liczy nieco ponad 15% gospodarstw w skali regionu (patrz: Wykres 25).

Wykres 25 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

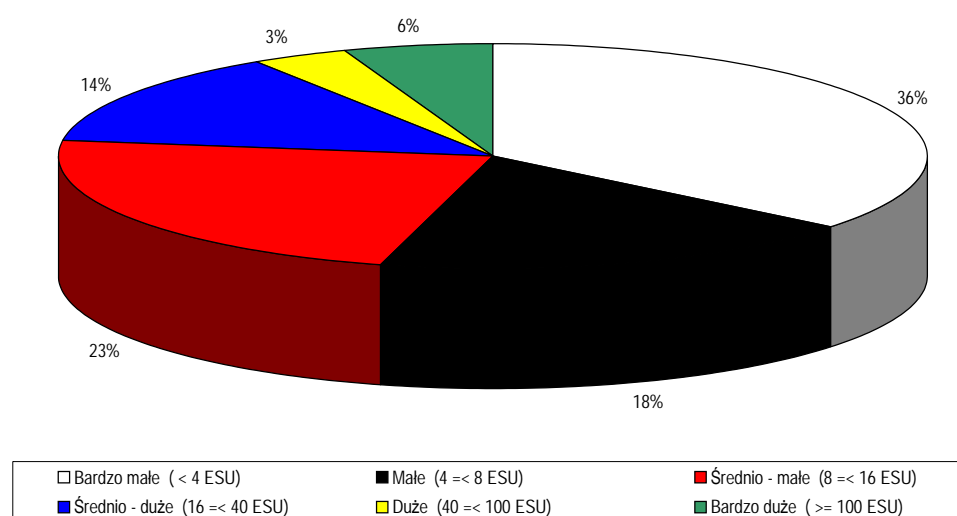
Biorąc pod uwagę obszar użytków rolnych zajmowanych przez poszczególne grupy gospodarstw, najbardziej istotną grupą w zestawieniu są gospodarstwa średnie i duże (powyżej 16 ESU), które mimo małej liczby gospodarują na 57% powierzchni użytków rolnych. Szczególnie zwracają uwagę gospodarstwa bardzo duże (powyżej 100 ESU), stanowiące mniej niż 1% ogółu gospodarstw, a użytkujące 30% dostępnej powierzchni (patrz: Wykres 26).

Wykres 26 Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

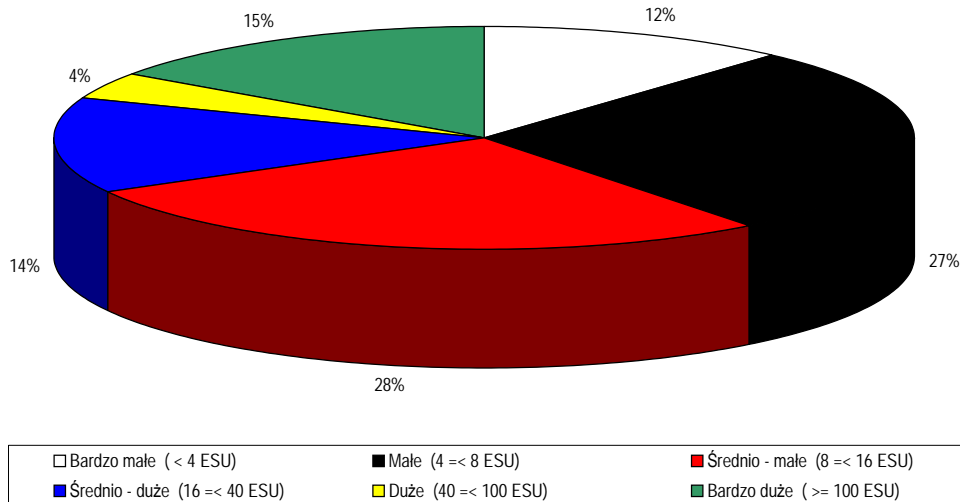
Rozkład pogłównia zwierząt wyrażonego w jednostkach przeliczeniowych zwierząt wskazuje na zdecydowaną przewagę gospodarstw małych (bardzo małych, małych i średnio-małych, do 16 ESU) gdzie skoncentrowane jest prawie 80% pogłównia (patrz: Wykres 27).

Wykres 27 Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas wielkości ekonomicznej

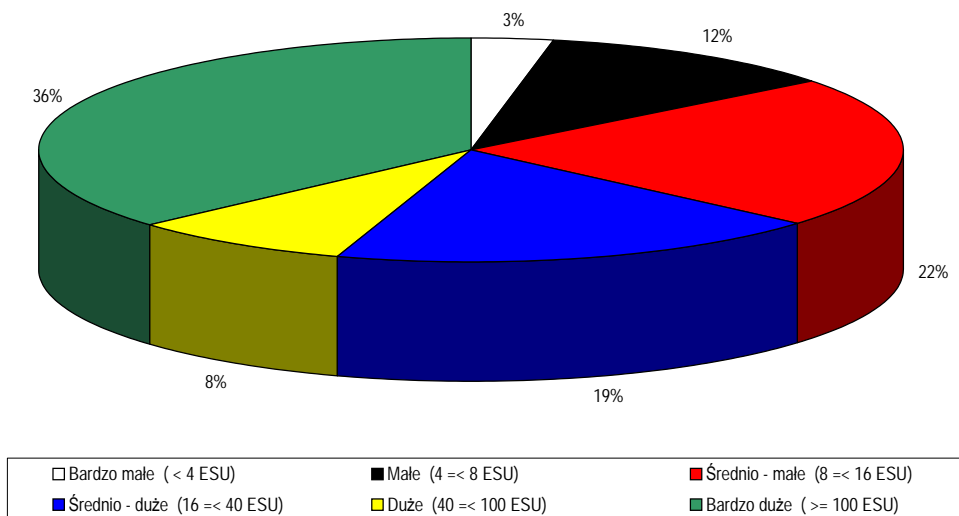
W przypadku rozkładu nakładów pracy określonych w AWU wiodącą rolę odgrywają gospodarstwa małe, średnio-małe i średnio-duże (od 4 do 40 ESU), które skupiają prawie 70% ogółu nakładów (patrz: Wykres 28).

Wykres 28 Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas wielkości ekonomicznej

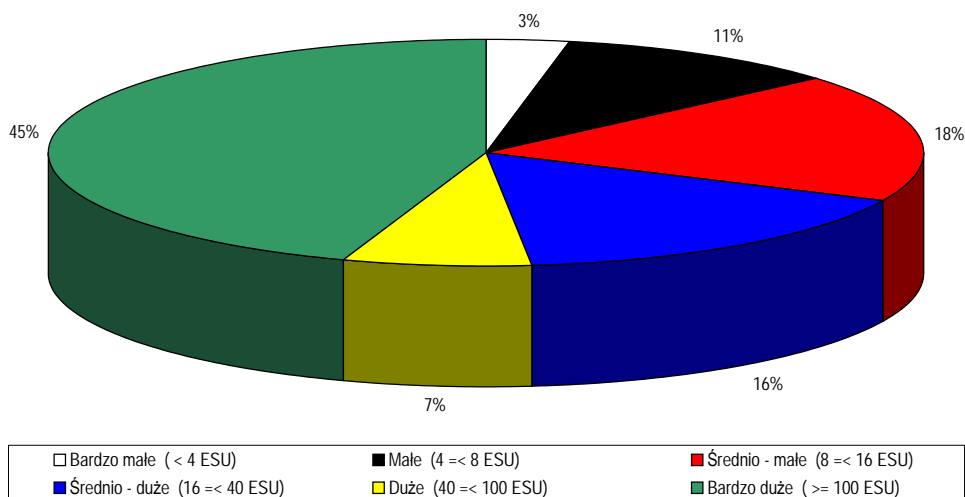
Udział poszczególnych grup gospodarstw w wartości wytwarzanej standardowej nadwyżki bezpośredniej (SNB) zdecydowanie różni się od ich udziału w ogólnej liczbie gospodarstw. Biorąc pod uwagę skalę dysproporcji na czoło wysuwają się gospodarstwa bardzo duże, które przy znikomym udziale w ogólnej liczbie gospodarstw (poniżej 1%) wytwarzają aż 36% SNB. Na drugim biegunie znajdują się gospodarstwa bardzo małe (16% liczby gospodarstw) z 3% udziałem w sumie SNB (patrz: Wykres 25 i Wykres 29).

Wykres 29 Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas wielkości ekonomicznej

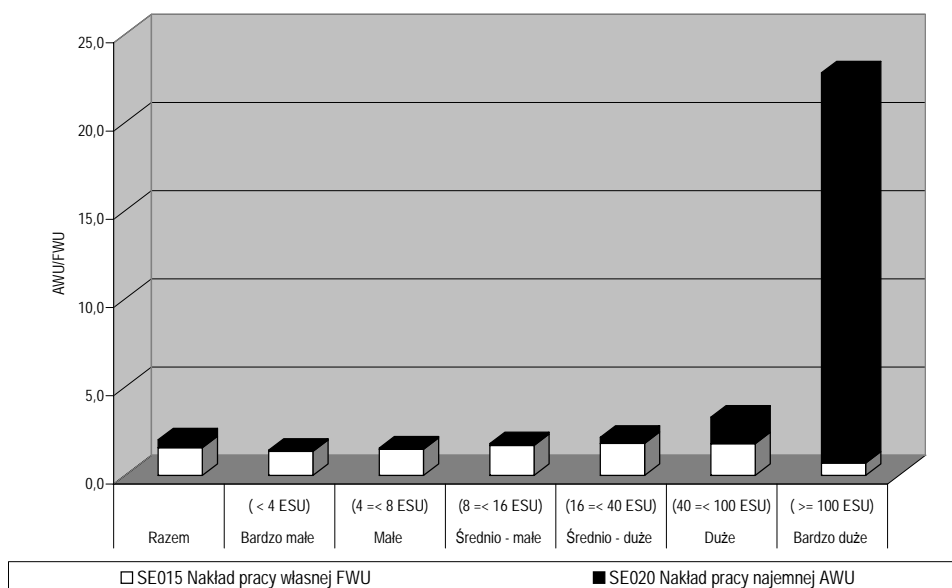
Rozkład wartości dodanej netto (WDN) wykazuje wiele podobieństw z rozkładem SNB. Podobnie jak w przypadku SNB największy udział w wytworzeniu WDN mają gospodarstwa bardzo duże (powyżej 100 ESU) – jest to 45% (patrz: Wykres 30).

Wykres 30 Rozkład wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej

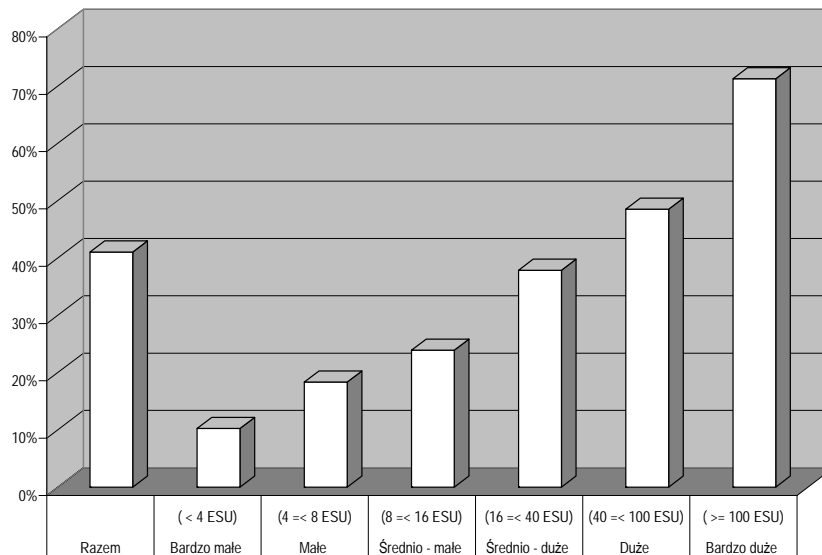
Poziom nakładów pracy rośnie wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Prawie wszystkie gospodarstwa (oprócz gospodarstw dużych i bardzo dużych, powyżej 40 ESU) opierają się na własnej sile roboczej. W gospodarstwach dużych (od 40 do 100 ESU) wykorzystanie najemnej siły roboczej jest na podobnym poziomie jak pracy własnej, a w gospodarstwach największych (powyżej 100 ESU) ta przewaga jest już kilkunastokrotna (patrz: Wykres 31).

Wykres 31 Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas wielkości ekonomicznej

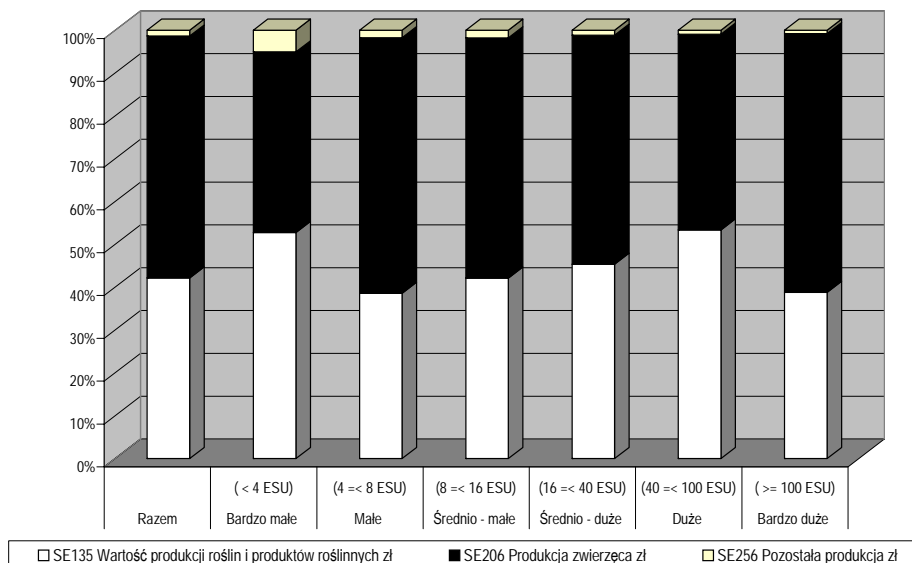
W strukturze własnościowej użytków rolnych przeważają grunty własne. Udział dzierżawy, zaprezentowany na tym wykresie, wynosi przeciętnie 40% ogółu powierzchni i zmienia się w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa osiągając dla gospodarstw dużych (od 40 do 100 ESU) i bardzo dużych (powyżej 100 ESU) wartości odpowiednio 49% i 71%. W gospodarstwach najmniejszych (poniżej 4 ESU) jest to niewiele ponad 10% (patrz: Wykres 32).

Wykres 32 Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

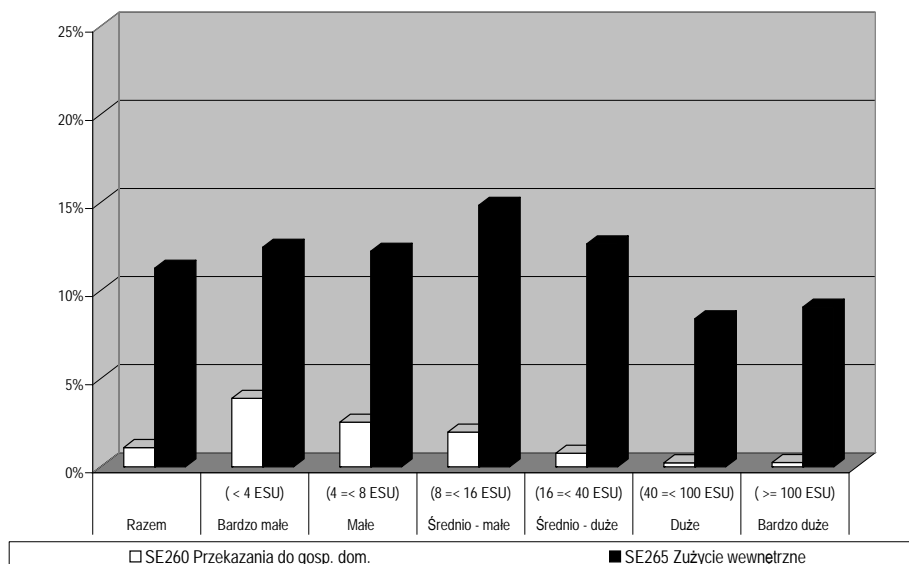
Udział poszczególnych działalności w strukturze produkcji wraz ze zmianą wielkości ekonomicznej waha się od niemal 40% do nieco ponad 50% w przypadku produkcji roślinnej. Odpowiednio kształtuje się udział produkcji zwierzęcej, gdyż skala pozostałej produkcji jest minimalna i wynosi maksymalnie 5% w przypadku gospodarstw bardzo małych (patrz: Wykres 33).

Wykres 33 Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

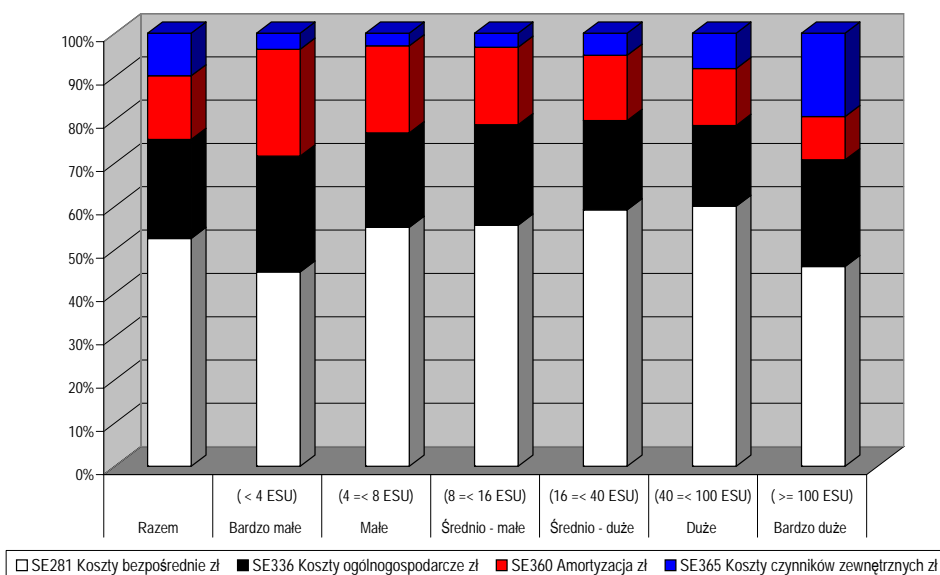
Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, wartość przekazania produktów i usług do gospodarstwa domowego zajmuje w strukturze produkcji coraz mniejszy udział. Zużycie wewnętrzne rośnie zdecydowanie od ok. 4 tys. zł do prawie 436 tys. zł na gospodarstwo, ale w strukturze produkcji ma coraz mniejsze znaczenie (patrz: Wykres 34).

Wykres 34 **Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

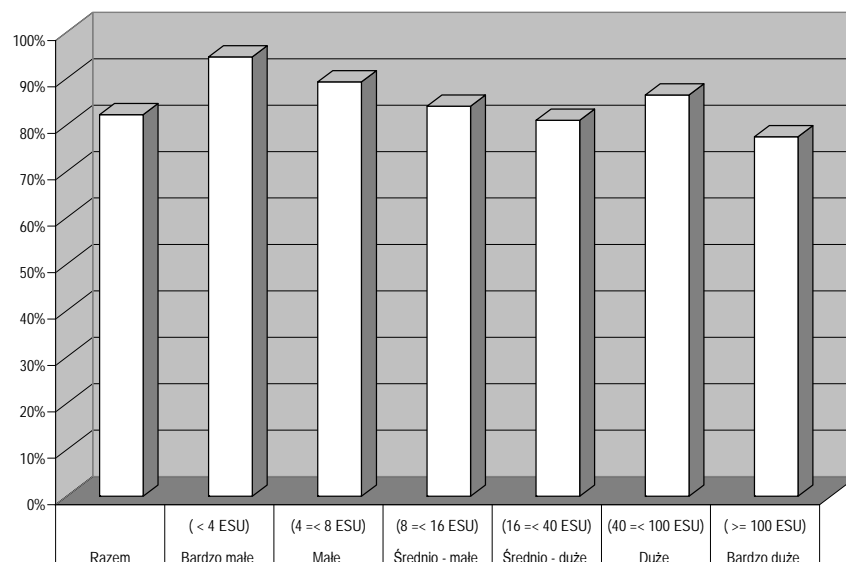
Zgodnie z oczekiwaniami w strukturze kosztów ogółem koszty bezpośrednie rosną wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Wyjątek stanowią gospodarstwa bardzo duże (powyżej 100 ESU), gdyż tam znaczący udział w strukturze kosztów mają koszty czynników zewnętrznych. Udział amortyzacji w kosztach maleje wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Ta zależność może świadczyć o zbyt dużym umaszynowaniu małych gospodarstw – koszty utrzymania znacznej liczby, być może niewykorzystanych maszyn (czy w ogóle środków trwałych) zmniejszają dochód tych gospodarstw (patrz: Wykres 35).

Wykres 35 **Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

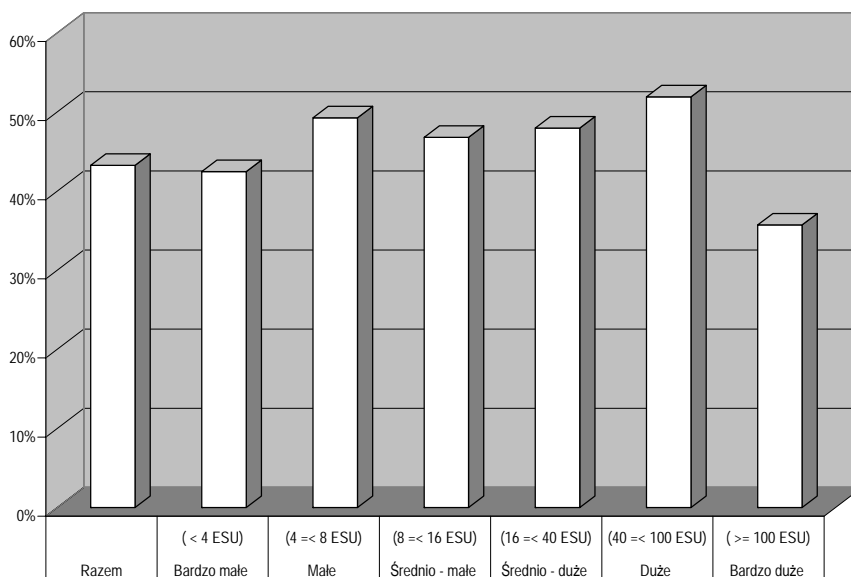
Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem oscyluje generalnie między 80 a 90%, jedynie w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU) wynosi 95%, natomiast w bardzo dużych (powyżej 100 ESU) – niecałe 78% (patrz: Wykres 36).

Wykres 36 Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

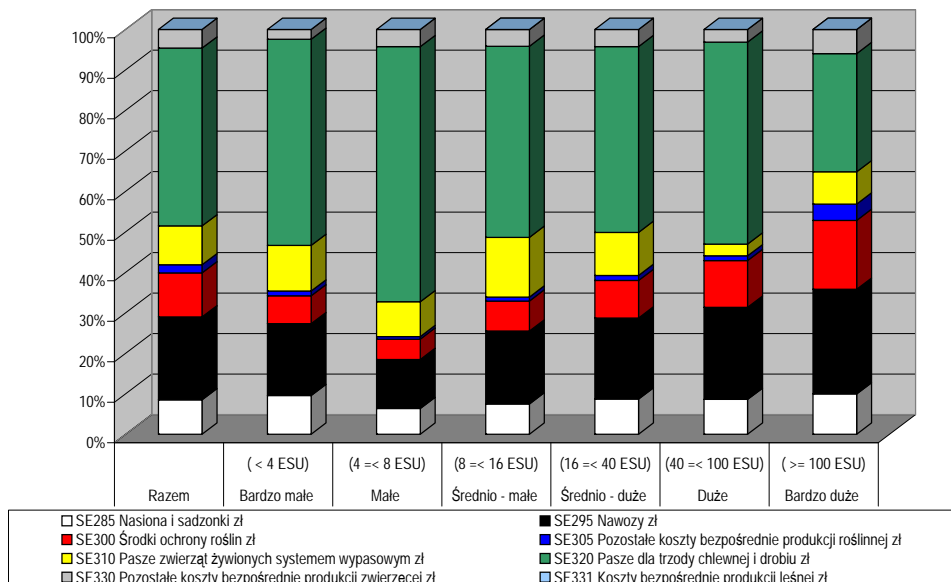
Koszty bezpośrednie wykazują tendencję rosnącą wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Poczynając od gospodarstw bardzo małych (poniżej 4 ESU), gdzie koszty bezpośrednie wynoszą ok. 43% wartości produkcji ogółem, koszty bezpośrednie rosną w miarę zwiększania skali produkcji o kilka procent dla każdej z grup wielkości. Wyjątek stanowią gospodarstwa małe, w których udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem jest nieco większy, niż w gospodarstwach średnio-dużych. Dla gospodarstw dużych (od 40 do 100 ESU) koszty osiągają poziom 52% wartości produkcji ogółem i spadają w przypadku gospodarstw bardzo dużych do 36% (patrz: Wykres 37).

Wykres 37 **Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

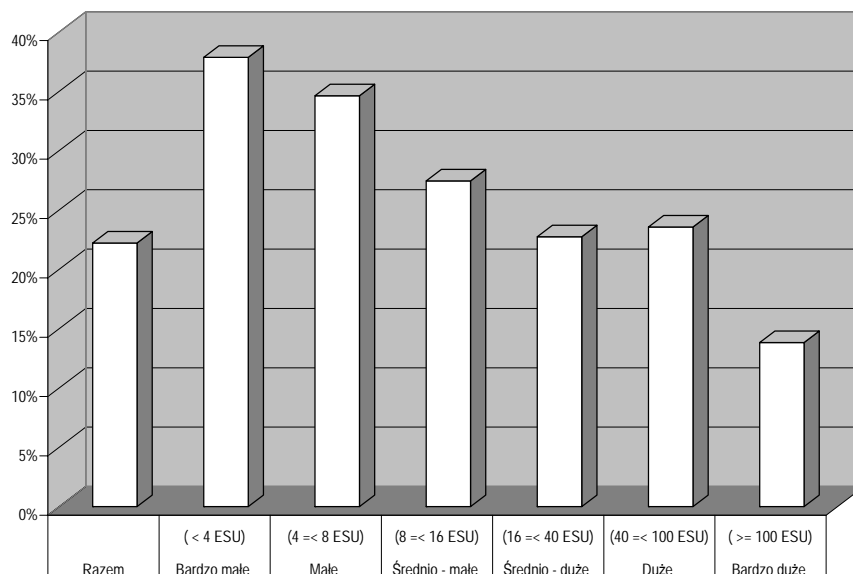
Najważniejszą pozycję w strukturze kosztów bezpośrednich, niezależnie od wielkości ekonomicznej gospodarstwa, stanowią koszty pasz dla trzody chlewnej i drobiu, które w przypadku gospodarstw małych (od 4 do 8 ESU) wynoszą ponad 63%. Na kolejnym miejscu znalazły się koszty nawozów ze średnio 20% udziałem (nieco większym, około 26% w gospodarstwach bardzo dużych – powyżej 100 ESU) oraz koszty środków ochrony roślin wymiennie z kosztami pasz zwierząt żywionych systemem wypasowym. Koszty ochrony roślin rosną wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa (patrz: Wykres 38).

Wykres 38 **Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej**

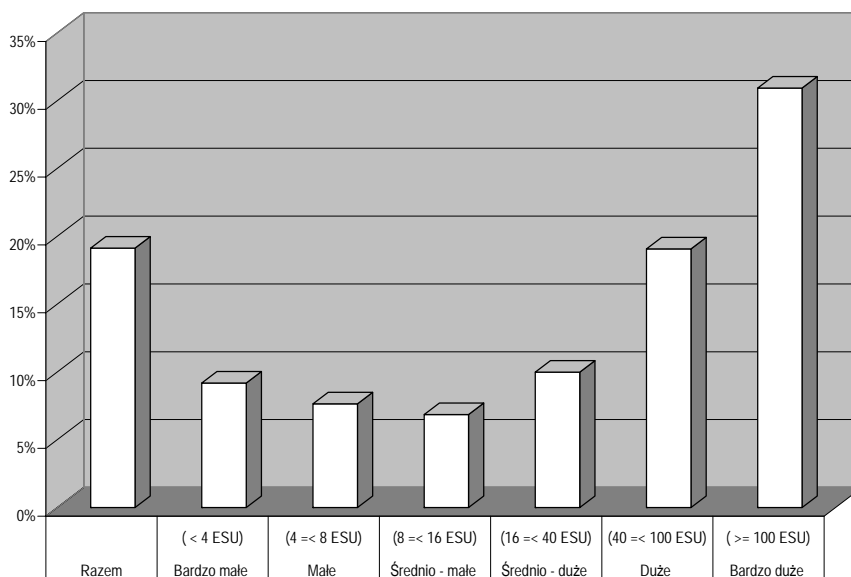
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wykazuje tendencję malejącą wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Udział procentowy wynosi dla gospodarstw bardzo małych (poniżej 4 ESU) prawie 40%, natomiast dla gospodarstw bardzo dużych (powyżej 100 ESU) 14% (patrz: Wykres 39).

Wykres 39 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej

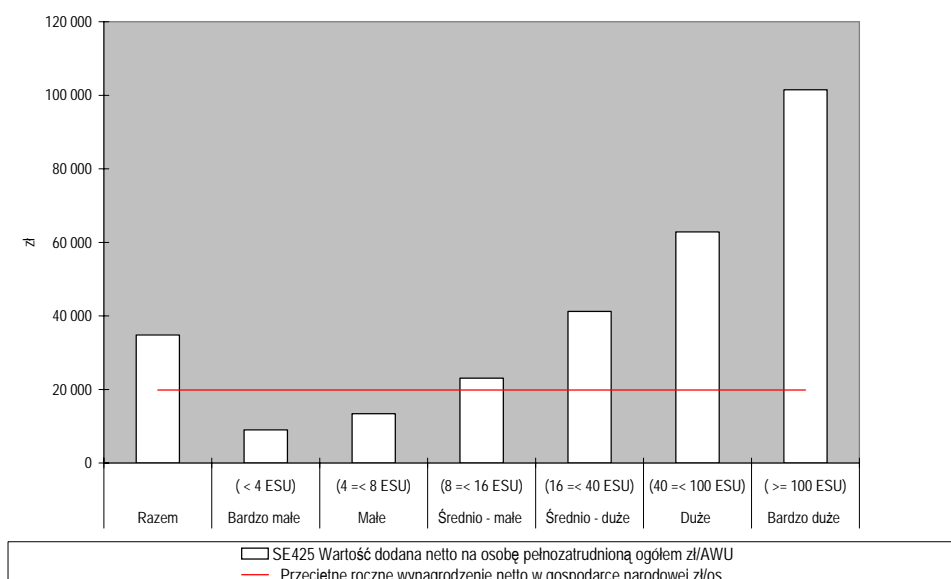
W analizie udziału kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto szczególną uwagę zwracają gospodarstwa bardzo duże (powyżej 100 ESU). Udział ten (ponad 30%) jest w ich przypadku zdecydowanie większy niż ma to miejsce w pozostałych gospodarstwach. Potwierdza to fakt znacznie intensywniejszego wykorzystania czynników zewnętrznych, przede wszystkim pracy najemnej, ale również kredytów (koszty odsetek), w mniejszym stopniu dzierżawy, przez gospodarstwa największe. Są one więc najbardziej wrażliwe na wahania poziomu cen czy zmiany w dostępności wymienionych czynników (patrz: Wykres 40).

Wykres 40 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**

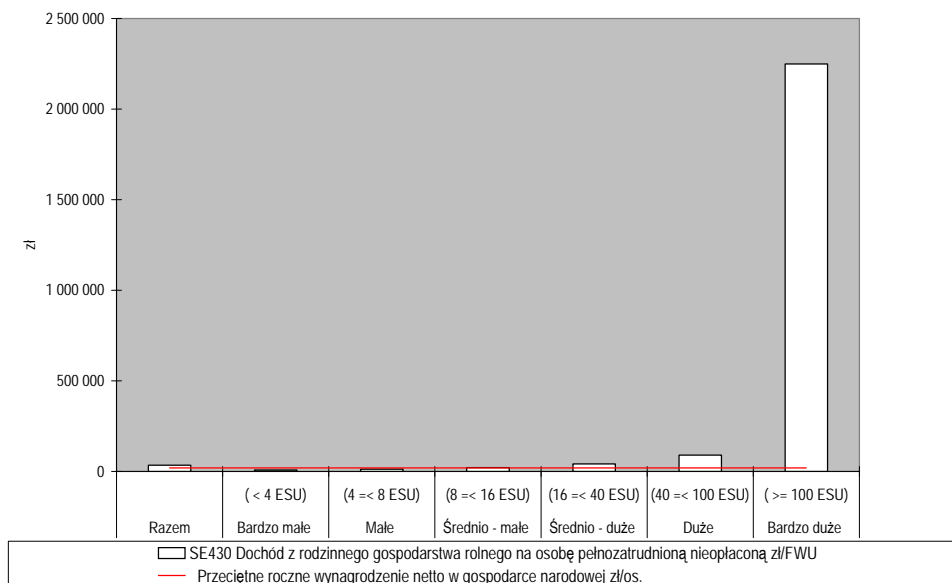
W skali regionu wartość dodana netto wypracowana w rolnictwie przez osobę pełnozatrudnioną przewyższała przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej. Występują jednak pod tym względem zasadnicze różnice w poszczególnych grupach gospodarstw. Granicą jest w tym przypadku 8 ESU. Gospodarstwa o wielkości przekraczającej ten próg uzyskały wartość dodaną netto przewyższającą przeciętne wynagrodzenie netto (w gospodarstwach dużych i bardzo dużych nawet kilkakrotnie), podczas gdy gospodarstwa o wielkości ekonomicznej poniżej 8 ESU osiągnęły zdecydowanie gorsze wyniki, zwłaszcza biorąc pod uwagę gospodarstwa bardzo małe (poniżej 4 ESU), gdzie wartość dodana netto na jednego pełnozatrudnionego stanowiła 45% przeciętnego wynagrodzenia netto (patrz: Wykres 41).

Wykres 41 **Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej**

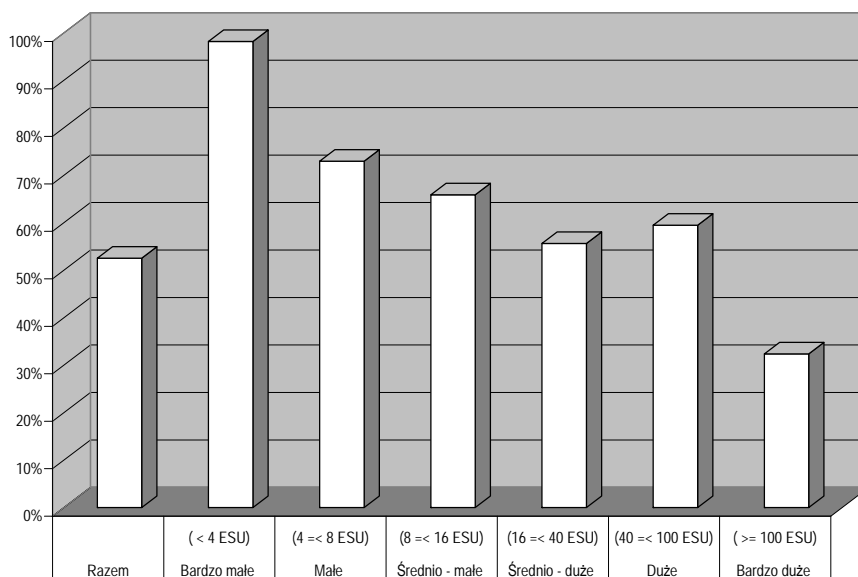
Podobną sytuację jak w przypadku wartości dodanej netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną można zaobserwować podczas analizy rozkładu dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą. Tutaj również granicą jest 8 ESU, jednak skala dysproporcji jest zdecydowanie większa. Szczególnie wyraźnie widać to w grupie gospodarstw bardzo dużych (powyżej 100 ESU), gdzie dochód na pełnozatrudnionego członka rodziny wypracowany przez gospodarstwo jest wielokrotnie większy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 42).

Wykres 42 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

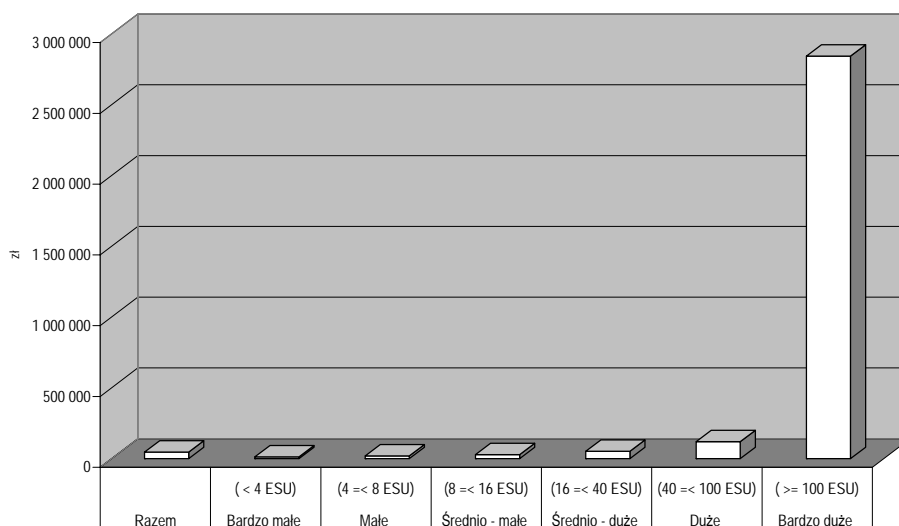
Największy udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie (98%) występuje w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU). Udział ten wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej spada, osiągając poziom około 32% w grupie gospodarstw największych (powyżej 100 ESU) (patrz: Wykres 43).

Wykres 43 **Udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej**

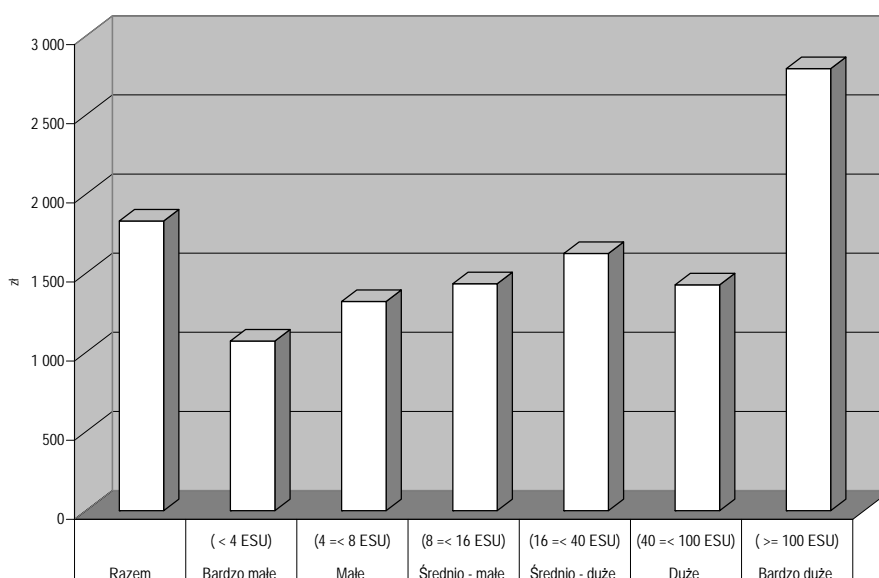
Przepływ gotówki 1 (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą wykazuje identyczną tendencję jak miało to miejsce w przypadku wartości dodanej netto na jednego pełnozatrudnionego oraz dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą – rośnie w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstwa, osiągając prawie 2 844 tys. zł w gospodarstwach bardzo dużych (powyżej 100 ESU), podczas gdy w gospodarstwach bardzo małych jest to niecałe 13 tys. zł (patrz: Wykres 44).

Wykres 44 **Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas wielkości ekonomicznej**

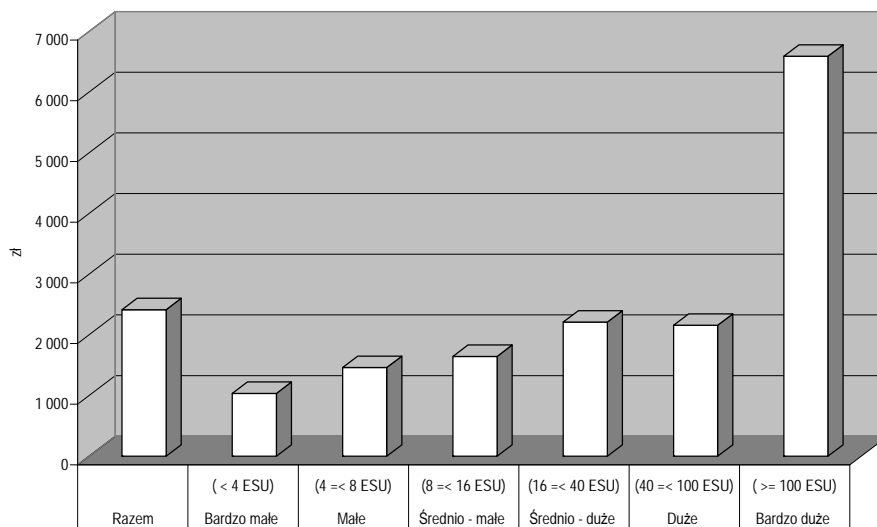
Wartość dodana netto przypadająca na jeden hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw, bez uwzględnienia obciążeń wynikających z wykorzystania czynników zewnętrznych. Wartość ta rośnie w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstw i w przypadku gospodarstw bardzo dużych (powyżej 100 ESU) wynosi niemal 2,8 tys. zł/ha – dla porównania w gospodarstwach bardzo małych (poniżej 4 ESU) jest to 1,1 tys. zł/ha. Z ogólnego trendu wyłamują się gospodarstwa duże (od 40 do 100 ESU), gdzie wartość dodana netto przypadająca na jeden hektar użytków rolnych jest na poziomie 1,4 tys. zł/ha i jest niższa niż w gospodarstwach średnio-dużych o ok. 0,2 tys. zł (patrz: Wykres 45).

Wykres 45 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na jeden hektar własnych użytków rolnych powtarza się schemat zawarty na wykresie poprzednim. Również w tej kategorii najlepsze wyniki (niemal 6,6 tys zł/ha) osiągają gospodarstwa bardzo duże (powyżej 100 ESU) (patrz: Wykres 46).

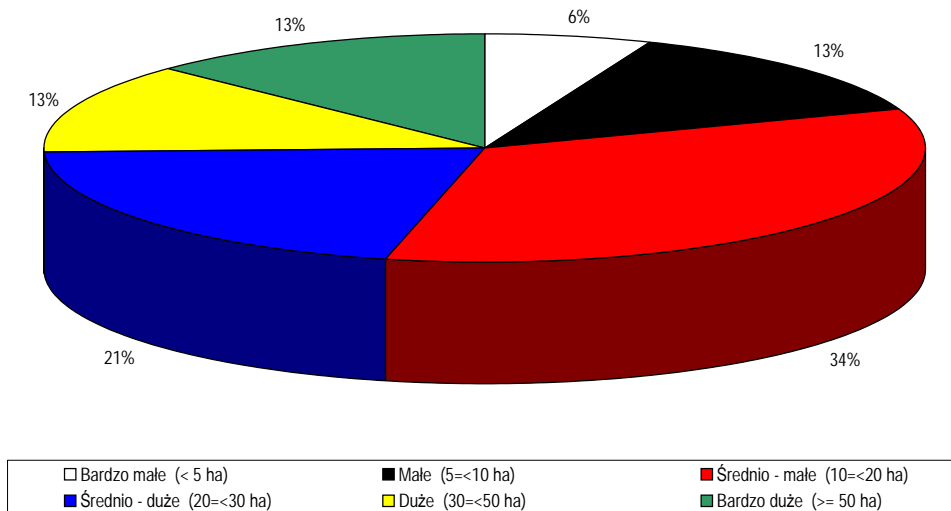
Wykres 46 **Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytkowników rolnych według klas wielkości ekonomicznej**

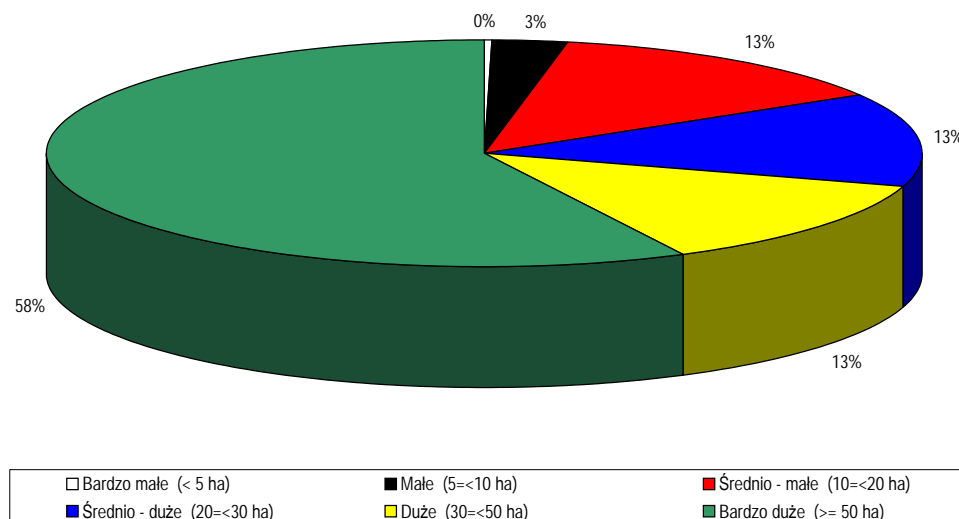
1.5. Analiza wyników standardowych według klas powierzchni użytków rolnych

W zbiorze gospodarstw pogrupowanych według klas obszarowych (patrz: Wykres 47) pod względem liczności dominuje grupa gospodarstw posiadająca od 10 do 30 ha użytków rolnych (gospodarstwa średnio-małe i średnio-duże). Z kolei Wykres 48 wskazuje, że większość użytków rolnych znajduje się w gospodarstwach o powierzchni powyżej 50 ha.

Wykres 47 Rozkład liczby gospodarstw rolnych według klas powierzchni użytków rolnych

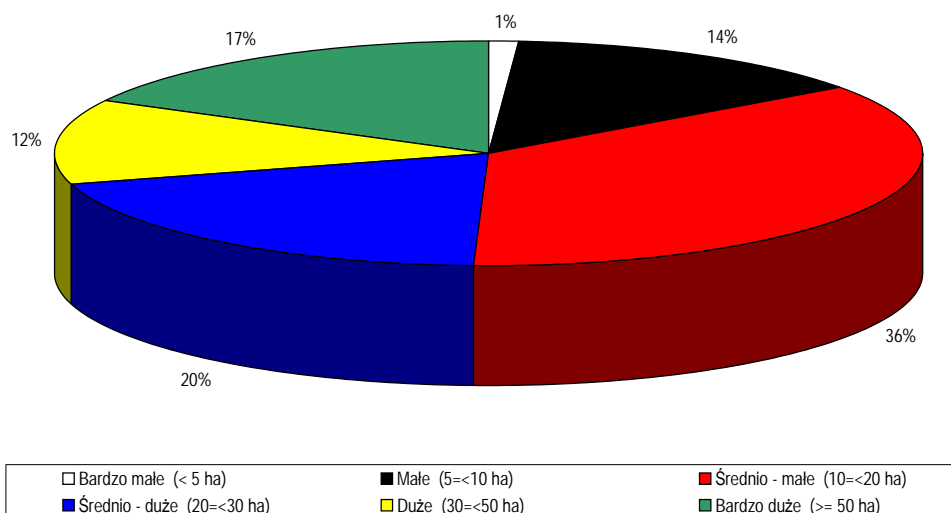

Wykres 48 Rozkład powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych

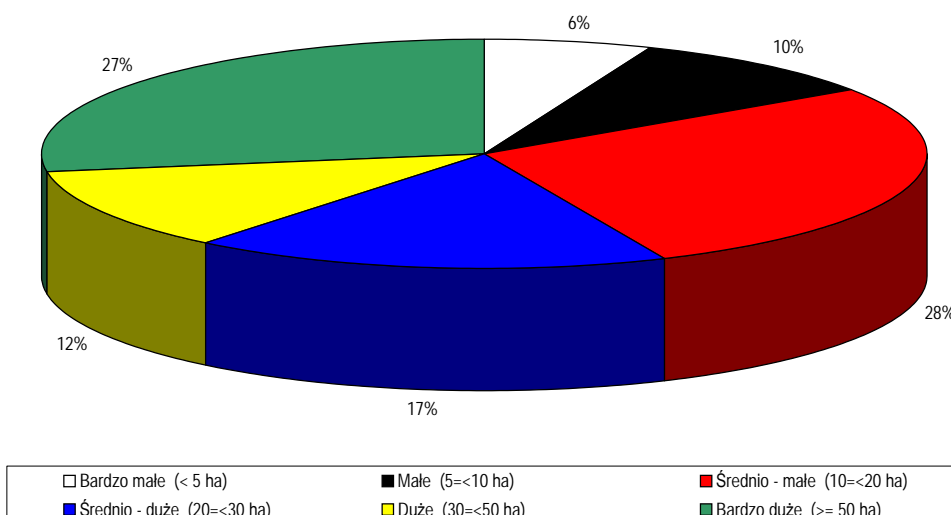
Większość zwierząt chowana jest w gospodarstwach o powierzchni od 10 do 30 ha (łącznie 56%). W pozostałych klasach powierzchni użytków rolnych najwięcej zwierząt jest w gospodarstwach bardzo dużych (powyżej 50 ha).

Wykres 49 **Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU) według klas powierzchni użytków rolnych**

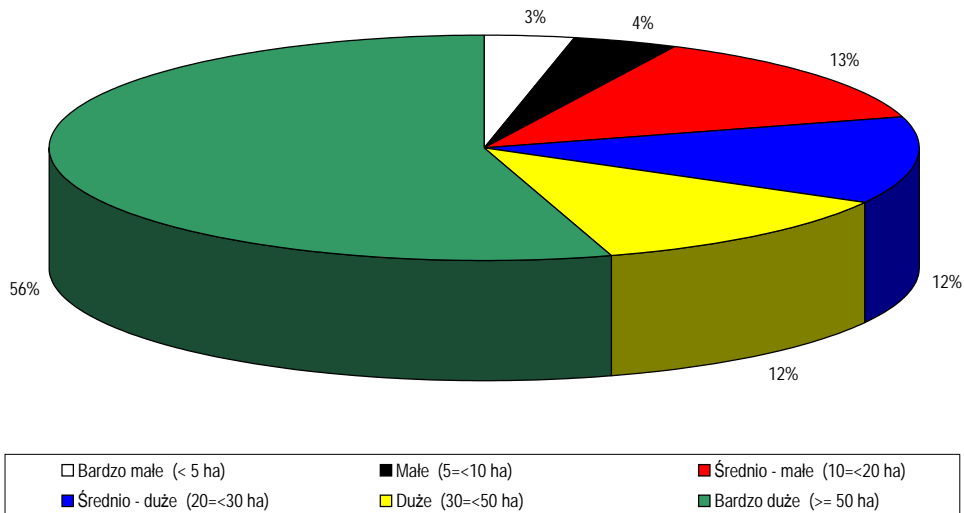
Największe nakłady pracy ponoszone są w gospodarstwach: średnio-małych (10 - 20 ha), średnio-dużych (20 - 30 ha) i bardzo dużych (powyżej 50 ha) - odpowiednio 28, 17 i 27% (patrz: Wykres 50).

Wykres 50 **Rozkład liczby pełnozatrudnionych (w przeliczeniu na AWU) według klas powierzchni użytków rolnych**

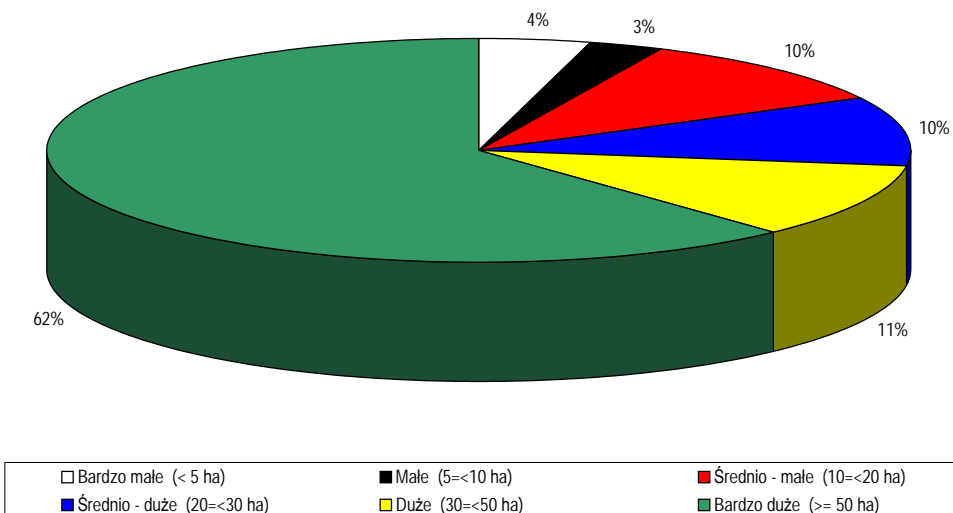
Największy wkład w wytworzenie SNB mają gospodarstwa o powierzchni powyżej 50 ha (56%) (patrz: Wykres 51).

Wykres 51 Rozkład standardowej nadwyżki bezpośredniej według klas powierzchni użytków rolnych

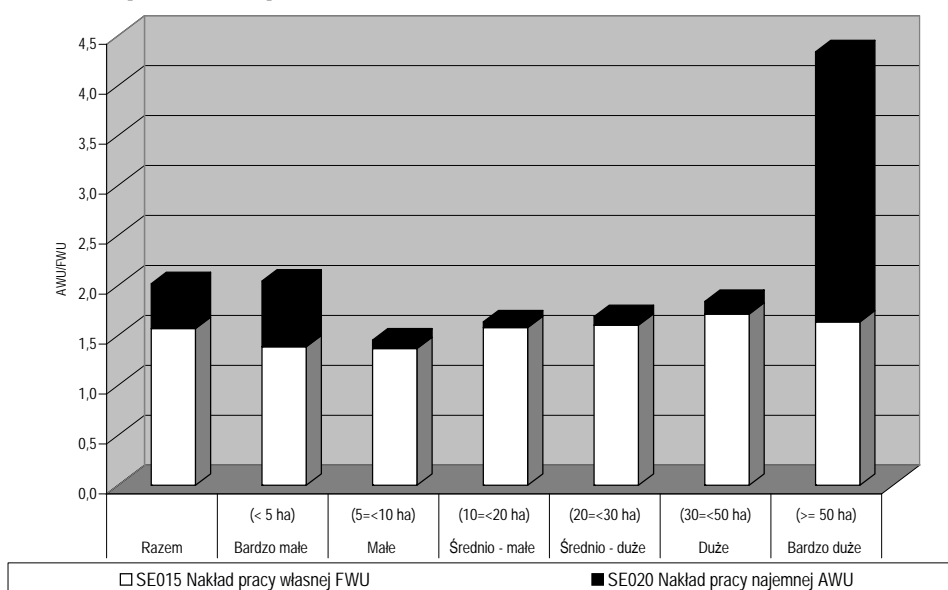
Wykres 52 przedstawia rozkład wartości dodanej netto. Wykazuje on wiele podobieństw z rozkładem standardowej nadwyżki bezpośredniej. Również tu dominują gospodarstwa bardzo duże (powyżej 50 ha).

Wykres 52 Rozkład wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych

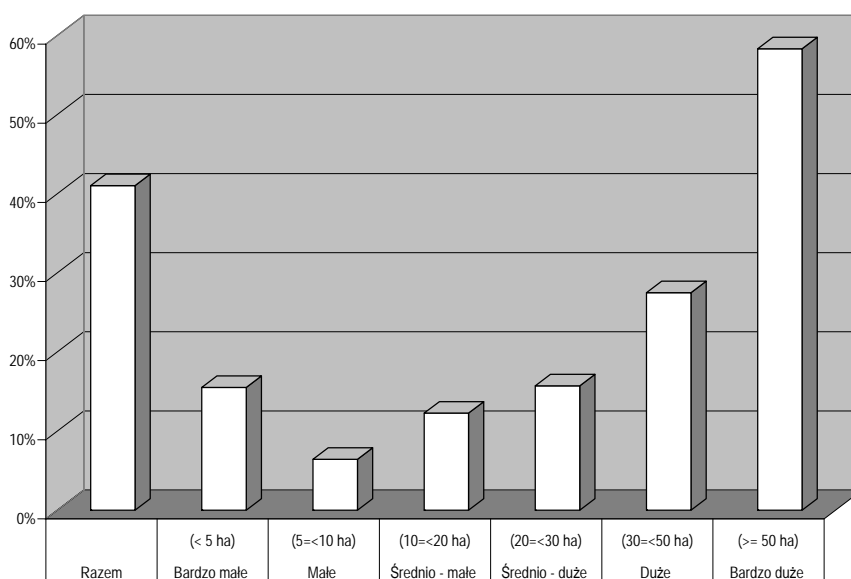
Struktura zasobów pracy (stosunek pracy własnej do obcej) dostarcza interesujących spostrzeżeń (patrz: Wykres 53). Zauważamy stosunkowo duży udział pracy obcej wśród gospodarstw o powierzchni mniejszej niż 5 ha, w następnych klasach powierzchni użytków rolnych jest on znikomy i dopiero dla gospodarstw bardzo dużych (powyżej 50 ha) stanowi ponad 60% zasobów pracy ogółem. Wy tłumaczeniem tego zjawiska jest duży udział gospodarstw ogrodniczych wśród najmniejszych gospodarstw, a musimy pamiętać, że bazują one na pracy najemnej.

Wykres 53 Zasoby pracy na gospodarstwo oraz ich struktura według klas powierzchni użytków rolnych

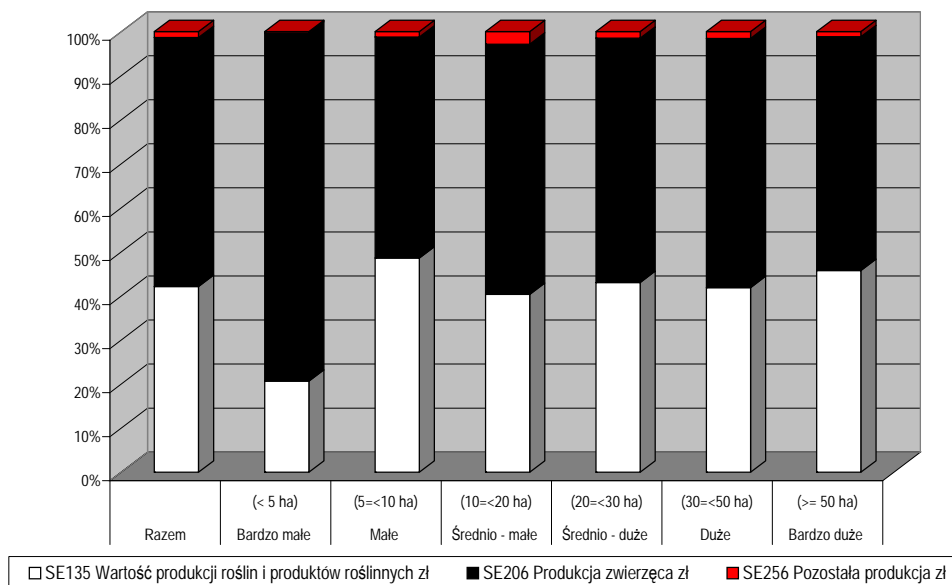
Analiza udziału ziemi dodzierżawionej przez największe obszarowo gospodarstwa wyraźnie wskazuje, że w dużej mierze bazują one na obcych środkach trwałych (patrz: Wykres 54).

Wykres 54 Udział dodzierżawionych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych

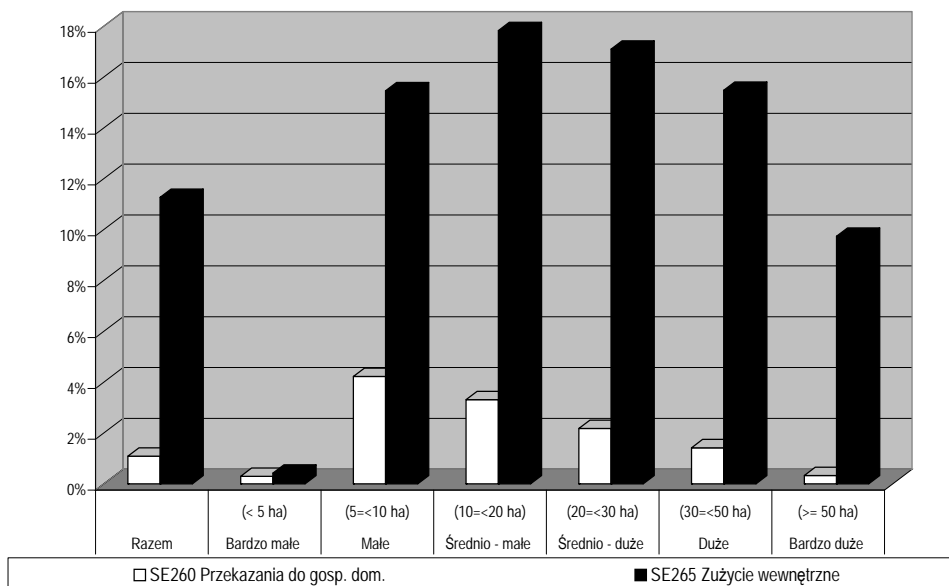
Analiza struktury produkcji wykazuje, że w gospodarstwach najmniejszych, o pow. do 5 ha dominuje produkcja zwierzęca (niemal 80% wartości produkcji ogółem). W pozostałych klasach powierzchni użytków rolnych udział poszczególnych działalności waha się w granicach 50 – 57% w przypadku produkcji zwierzęcej. Odpowiednio kształtuje się udział produkcji roślinnej, gdyż skala pozostałej produkcji jest niewielka i mieści się w zakresie od poniżej 1 do 3% (patrz: Wykres 55).

Wykres 55 **Struktura produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych**

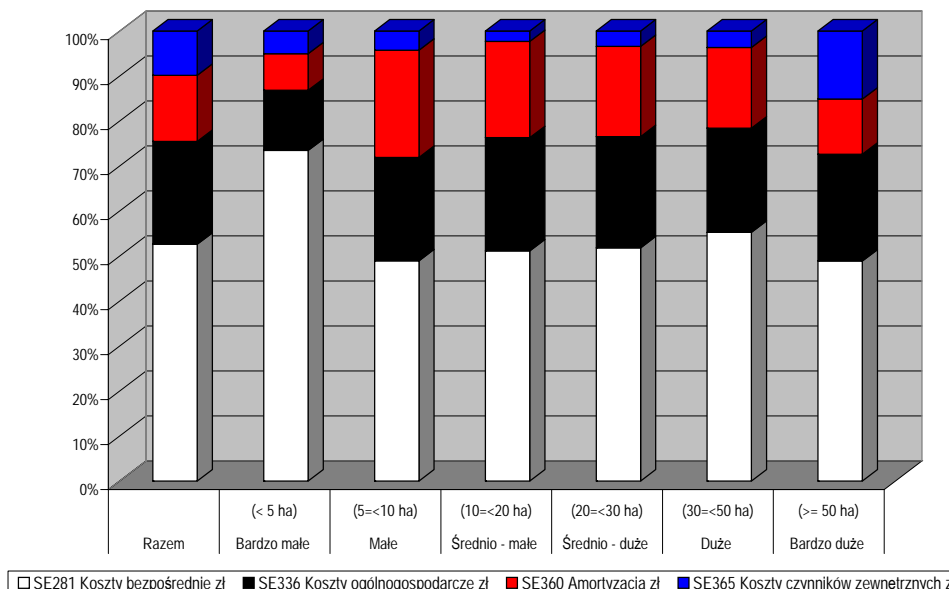
Interesujących wniosków dostarcza także analiza udziału przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w wartości produkcji ogółem (patrz: Wykres 56). Udział przekazania maleje wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw (wyjątek: bardzo niski poziom przekazania i zużycia wewnętrznego w gospodarstwach o powierzchni poniżej 5 ha, na co wpłynął duży udział gospodarstw ogrodniczych oraz drobiarskich, wyspecjalizowanych i nastawionych na sprzedaż). Wy tłumaczenia tej sytuacji są co najmniej dwa: wraz ze wzrostem powierzchni rośnie produkcja ogółem na gospodarstwo, a możliwości konsumpcji rodziny rolniczej niezależnie od powierzchni gospodarstwa są na podobnym poziomie oraz wraz ze wzrostem powierzchni następuje specjalizacja produkcji, a funkcję samozaopatrzenia w roślinne produkty żywnościowe przejmuje wyłączony z powierzchni produkcyjnej ogródek przydomowy. Upraszczając nieco można powiedzieć, że podobną tendencję obserwujemy analizując udział zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem. Wy tłumaczenie tej sytuacji może być takie, że gospodarstwa większe (i wyspecjalizowane) preferują obce środki do produkcji i koncentrują się na wytwarzaniu głównego produktu.

Wykres 56 **Udział przekazania do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych**

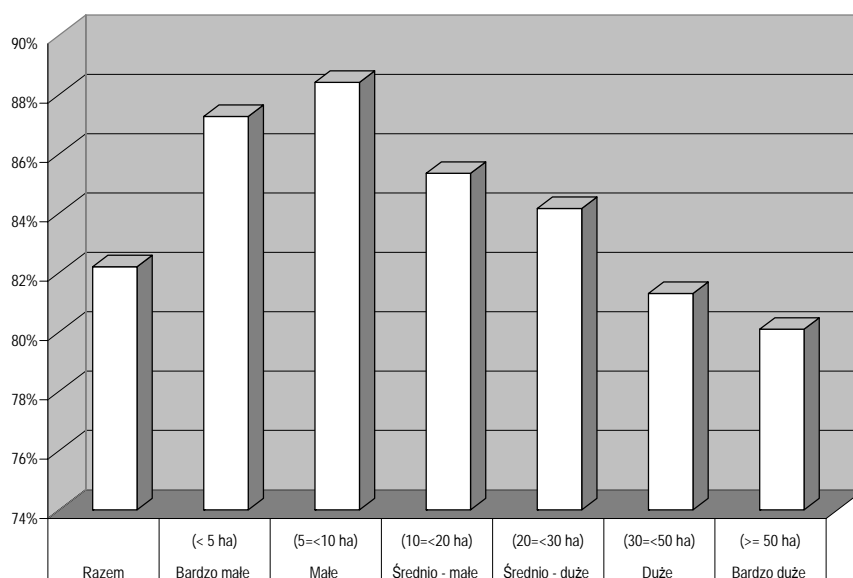
Analizując strukturę kosztów ogółem można zauważyć, że pod tym względem wyróżniają się gospodarstwa o powierzchni poniżej 5 ha i powyżej 50 ha (patrz: Wykres 57). Występuje tam mniejszy udział amortyzacji oraz – w gospodarstwach największych – większy udział kosztów czynników zewnętrznych. Natomiast w gospodarstwach poniżej 5 ha koszty bezpośrednie mają znacznie większy udział w strukturze kosztów niż w gospodarstwach w pozostałych klasach powierzchni (74% wobec 49 - 55%). Z kolei w gospodarstwach od 5 do 10 ha obserwujemy największy udział amortyzacji.

Wykres 57 **Struktura kosztów ogółem według klas powierzchni użytków rolnych**

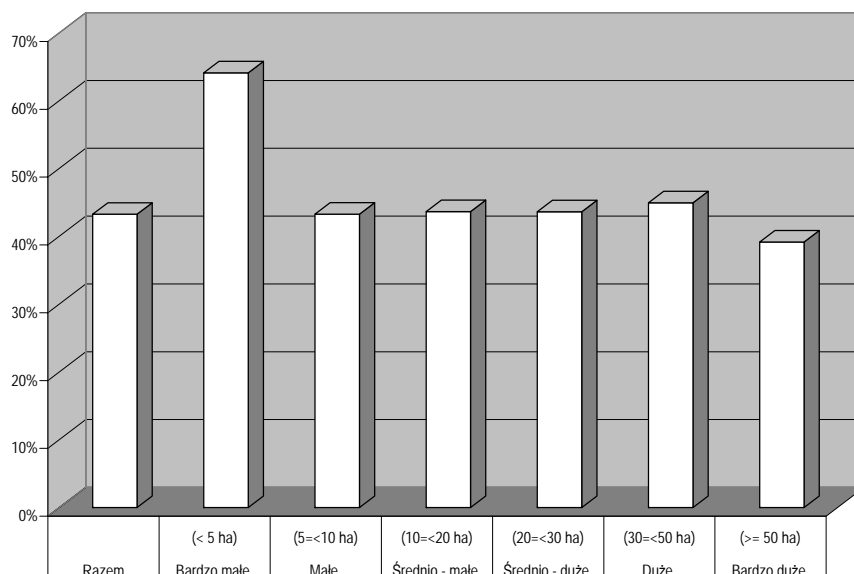
Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem (produktywność kosztów) wykazuje wyraźną tendencję spadkową (a więc wzrost produktywności) wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstw, ale tylko dla gospodarstw powyżej 5 ha. Gospodarstwa bardzo małe (do 5 ha) wyłamują się z tej tendencji. W ich przypadku mamy do czynienia z wartością produkcji ponad pięciokrotnie większą (odpowiednio: niemal 270 tys. i 42 tys. zł) niż w następnej klasie powierzchni użytków rolnych (5 - 10 ha). Na tak wysoką wartość produkcji ogółem składa się przede wszystkim wartość produkcji drobiarskiej, a także warzywniczo - kwaciarskiej (w gospodarstwach o powierzchni do 5 ha jest wytwarzane 85% wartości produkcji mięsa drobiowego i 73% wartości produkcji warzywniczo - kwaciarskiej badanej próby gospodarstw). Specyfika tego typu produkcji miała wpływ na zmianę proporcji pomiędzy kosztami ogółem a produkcją ogółem (patrz: Wykres 58).

Wykres 58 Udział kosztów ogółem w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych

W gospodarstwach o powierzchni do 5 ha udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem jest znacznie wyższy (64%) niż w gospodarstwach większych - powyżej 5 ha (od 39 do 45%). Jest to spowodowane dużym udziałem produkcji mięsa drobiowego w tych gospodarstwach i co za tym idzie, decydującym udziałem kosztu pasz w kosztach bezpośrednich (patrz: Wykres 59 oraz Wykres 60).

Wykres 59 **Udział kosztów bezpośrednich w produkcji ogółem według klas powierzchni użytków rolnych**

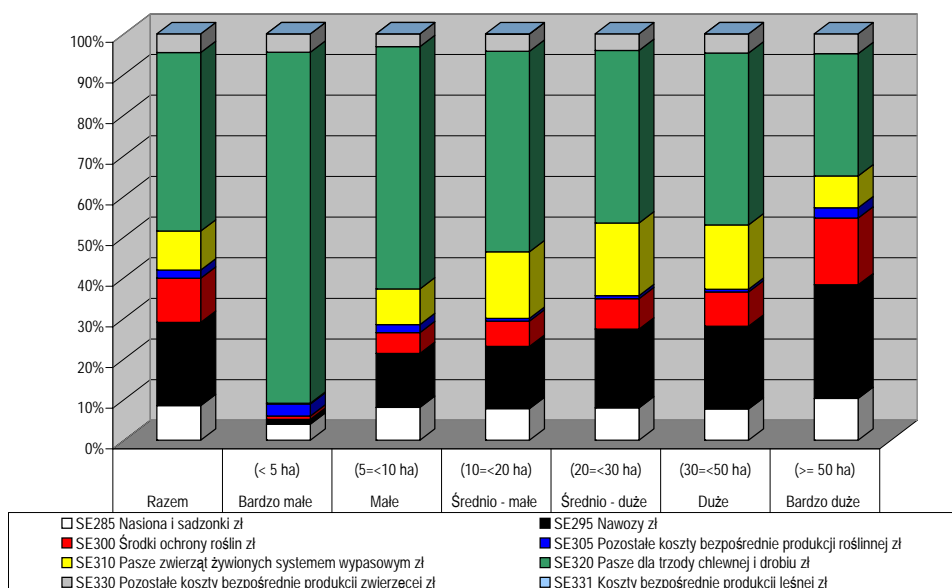
Analiza struktury kosztów bezpośrednich (patrz: Wykres 60) potwierdza wszystkie dotychczasowe obserwacje:

- bardzo duży udział kosztu pasz dla trzody i drobiu w gospodarstwach o powierzchni poniżej 5 ha i jednocześnie znikomy koszt pasz zwierząt żywionych w systemie wypasowym;
- niski udział kosztu pasz w gospodarstwach o powierzchni powyżej 50 ha;
- wysoki udział kosztu nawozów i środków ochrony roślin w gospodarstwach o powierzchni powyżej 50 ha;

oraz

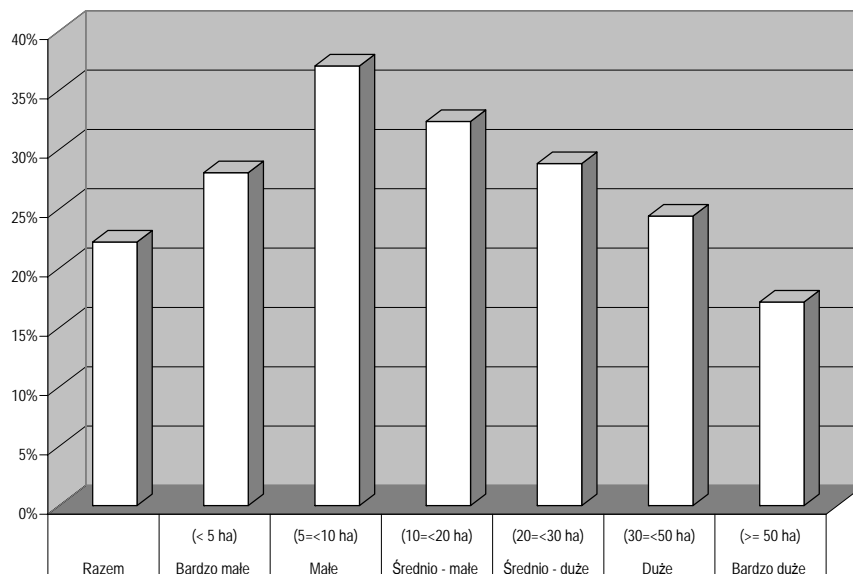
- brak kosztów produkcji leśnej.

Wykres 60 **Struktura kosztów bezpośrednich według klas powierzchni użytków rolnych**

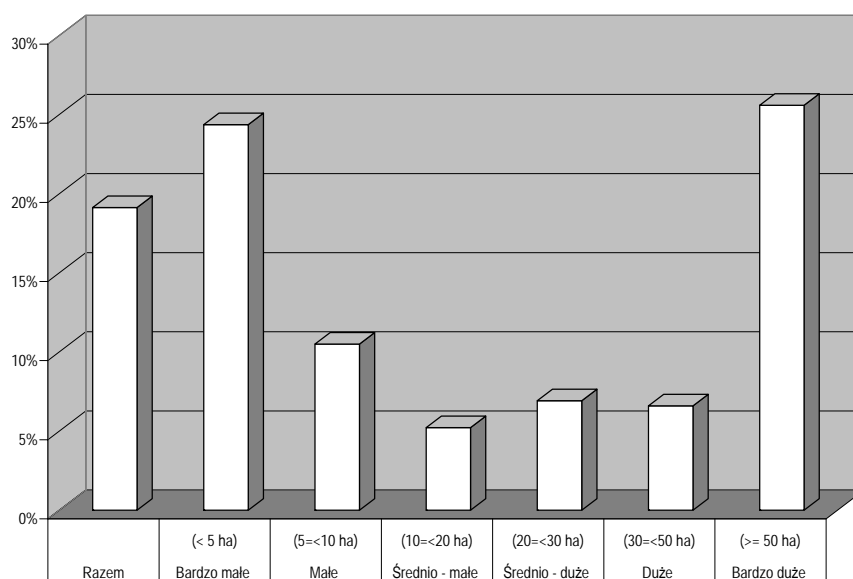
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto w gospodarstwach o powierzchni powyżej 5 ha maleje liniowo (patrz: Wykres 61). Wyjątek stanowią gospodarstwa bardzo małe (poniżej 5 ha).

Wykres 61 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas powierzchni użytków rolnych

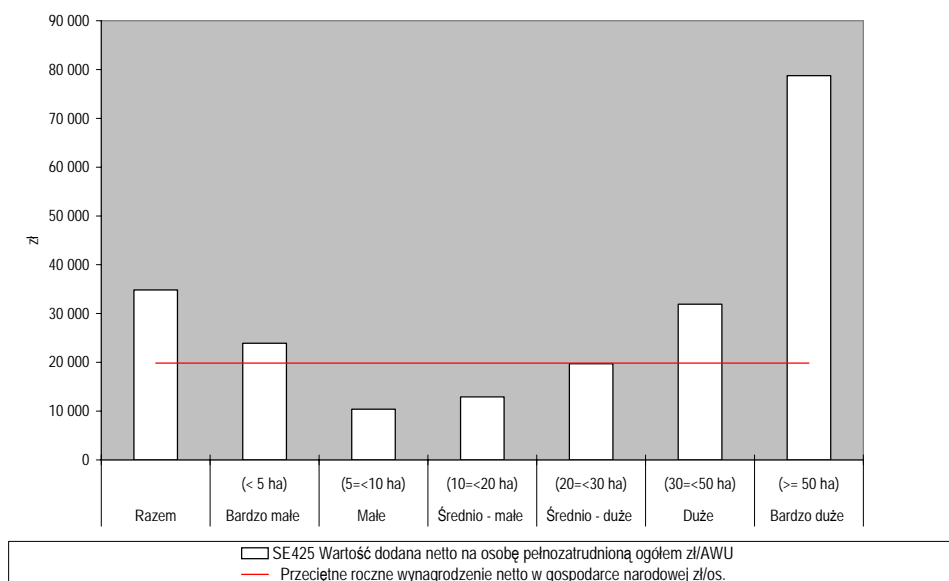
Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto w gospodarstwach o powierzchni od 5 do 50 ha jest na zbliżonym poziomie (patrz: Wykres 62). W gospodarstwach o powierzchni poniżej 5 ha i powyżej 50 ha jest on nieco różny ze względu na charakter prowadzonej w nich działalności (pracochłonna produkcja ogrodnicza oraz oparta na najmniej pracy uprawa polowa, a także czynsze za dodzierżawioną ziemię w gospodarstwach o powierzchni powyżej 50 ha).

Wykres 62 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas powierzchni użytków rolnych

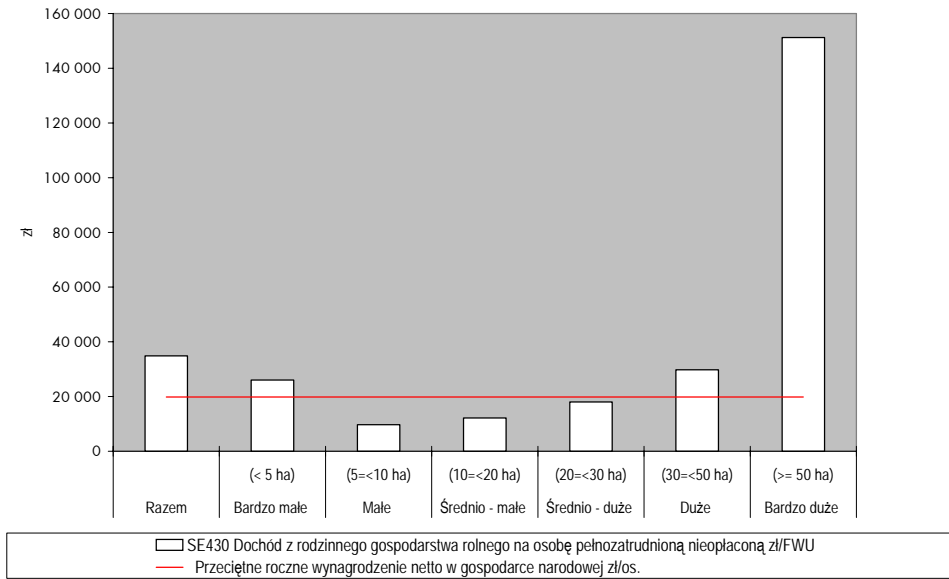

Analizując WDN oraz DZRGR w odniesieniu do zasobów pracy (jednocześnie porównując do przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej) zauważamy, że dwie grupy gospodarstw osiągają dochody na poziomie co najmniej dochodu parytetowego (patrz: Wykres 63 oraz Wykres 64): gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych ponad 30 ha oraz najmniejsze – o powierzchni użytków rolnych poniżej 5 ha. Są to gospodarstwa w większości wysoko wyspecjalizowane – gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych powyżej 50 ha wytwarzają 73% wartości produkcji zbóż, a także 90% wartości produkcji roślin oleistych i 81% wartości produkcji wieprzowiny badanej próby gospodarstw. Z kolei gospodarstwa najmniejsze w większości prowadzą wysoko wyspecjalizowaną produkcję drobiarską i warzywniczo – kwaciarską. Również w tej klasie powierzchni użytków rolnych zauważamy najmniejszy udział dopłat ogółem w dochodzie z gospodarstwa rodzinnego na osobę pełnozatrudnioną (patrz: Wykres 65). Jest to zrozumiałe, ponieważ główną składową dopłat jest jednolita płatność obszarowa.

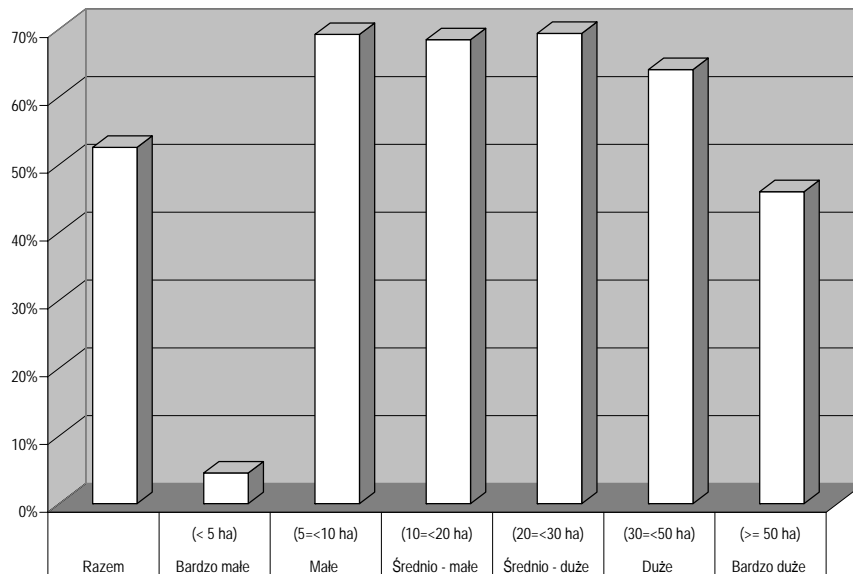
Wykres 63 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych

Wykres 64 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas powierzchni użytków rolnych

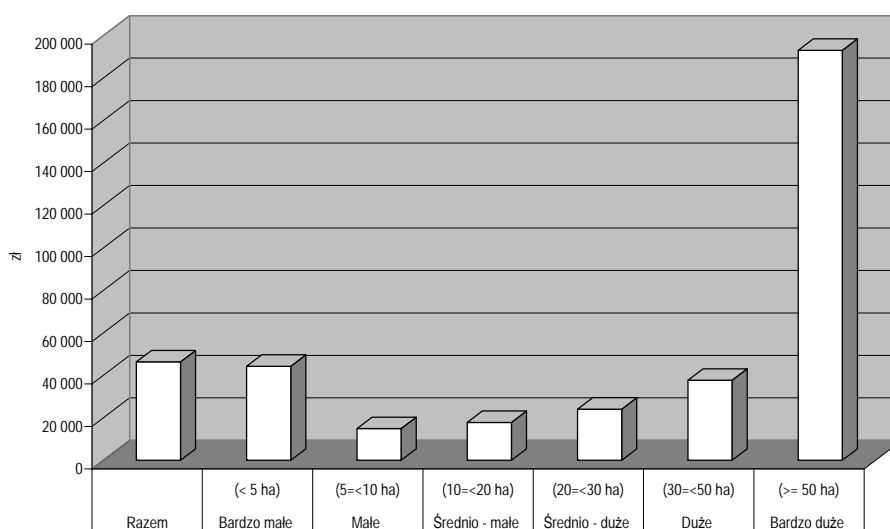

Wykres 65 Udział dopłat ogółem w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas powierzchni użytków rolnych

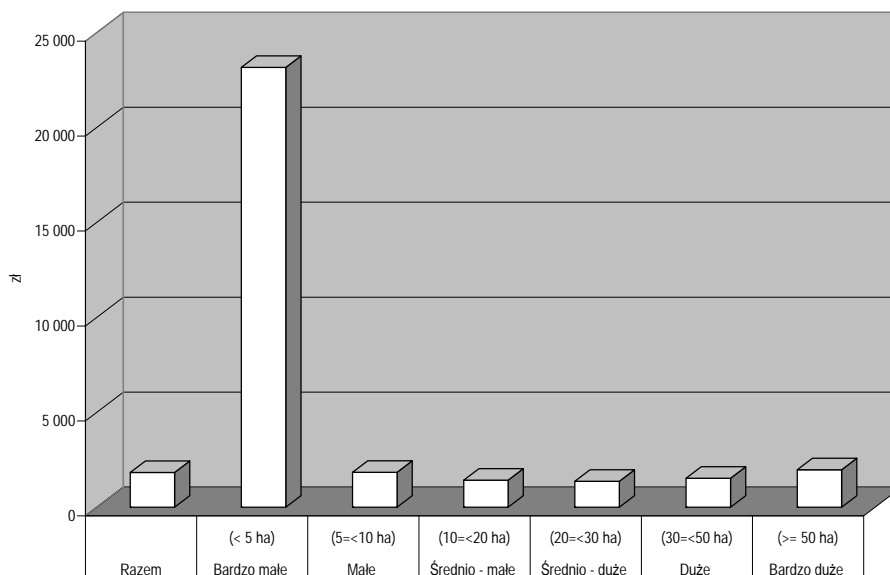
Analiza przepływu gotówki (1) (dochodu pieniężnego brutto) potwierdza wnioski z analizy WDN oraz DzRGR: największe nadwyżki, które można spożytkować np. w postaci inwestycji wypracowane zostały w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych poniżej 5 ha oraz w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 30 ha (patrz: Wykres 66).

Wykres 66 Przepływ gotówki (1) (dochód pieniężny brutto) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą według klas powierzchni użytków rolnych

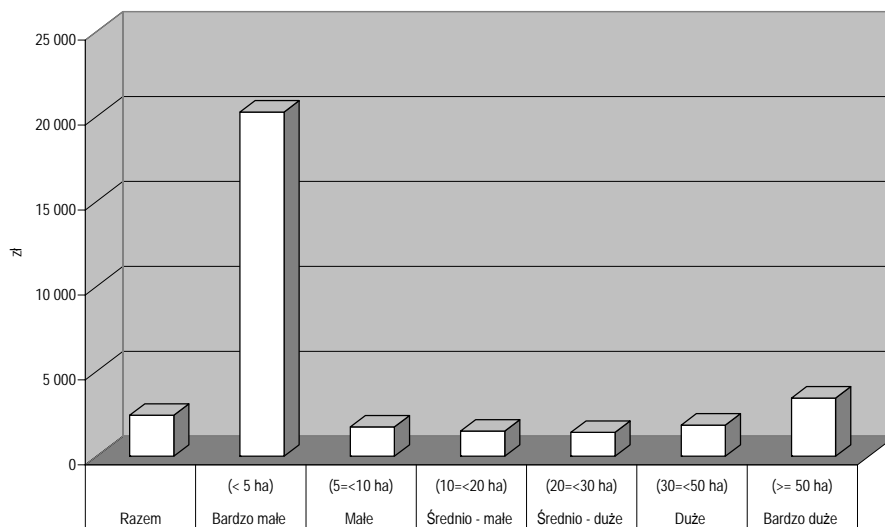

Analizując WDN oraz DzRGR na 1 ha powierzchni użytków rolnych (patrz: Wykres 67 oraz Wykres 68), można stwierdzić, że najlepsze wyniki osiąga grupa gospodarstw o powierzchni poniżej 5 ha. Tam do działalności (tucz drobiu) nie jest potrzebna duża powierzchnia, pasze są kupowane, a nie produkowane przez gospodarstwa. Stąd bardzo dobre wyniki w przeliczeniu na powierzchnię. Do tej grupy gospodarstw wchodzi również gospodarstwa ogrodnicze, które osiągają dużą nadwyżkę i dochód w przeliczeniu na jednostkę powierzchni.

Wykres 67 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych

Wykres 68 **Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas powierzchni użytków rolnych**

1.6. Podsumowanie

Przeprowadzona uproszczona analiza graficzna wybranych parametrów dotyczących wyników gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polskiego FADN) w 2006 r., wskazuje na występowanie dużego zróżnicowania pomiędzy grupami tworzonymi według zastosowanych trzech kryteriów grupowania.

Analiza ukazała ponadto istnienie bardzo wyraźnych różnic pomiędzy wynikami obliczonymi dla gospodarstwa średniego i wynikami określonej grupy gospodarstw rolnych, utworzonej według użytych kryteriów grupowania. Znacząco różne wyniki średniego gospodarstwa od wyników poszczególnych grup gospodarstw, nakazują konieczność śledzenia i analizy sytuacji ekonomicznej różnych grup gospodarstw. Wnioski wyprowadzane tylko na podstawie wyników średnich z regionu nie są adekwatne dla znaczącego segmentu gospodarstw rolnych należących do pola obserwacji Polskiego FADN.

Ukazane zróżnicowanie wyników poszczególnych grup gospodarstw, potwierdza zasadność wykorzystywania danych FADN dla oceny i do kreowania Wspólnej Polityki Rolnej.

1.7. Wnioski

1. Najwyższą wartość dodaną netto w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wśród grup gospodarstw ustalonych na podstawie użytych 3 kryteriów grupowania, uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (9 125 zł), gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej powyżej 100 ESU (2 793 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości obszarowej do 5 ha użytków rolnych (23 160 zł). Na drugim biegunie, z wartościami najniższymi znalazły się gospodarstwa prowadzące uprawy polowe (909 zł), gospodarstwa od 2 ESU do 4 ESU (1 072 zł) i gospodarstwa posiadające od 20 do 30 ha użytków rolnych (1 366 zł).
2. Spośród analizowanych rozkładów grup gospodarstw ustalonych na podstawie trzech różnych kryteriów, najwyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w tuczu trzody chlewnej i drobiu (188 772 zł), gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej 100 i więcej ESU (2 249 485 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości obszarowej 50 i więcej ha (151 207 zł). Na drugim biegunie, z wartościami najniższymi znalazły się gospodarstwa mieszane (17 119 zł), gospodarstwa od 2 ESU do 4 ESU (8 210 zł), gospodarstwa z przedziału wielkości obszarowej 5 - 10 ha (9 718 zł).
3. Zaobserwowane różnice w parametrach wynikowych analizowanych grup gospodarstw rolnych nakazują konieczność przeprowadzania pogłębionych analiz statystycznych w badaniach strukturalnych gospodarstw rolnych.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB